

**LAG
ISTOČNA
ISTRA**

**LOKALNA RAZVOJNA STRATEGIJA
LOKALNE AKCIJSKE GRUPE „ISTOČNA ISTRA“
ZA RAZDOBLJE 2014.— 2020. GODINE**

NARUČITELJ: LAG „Istočna Istra“

IZVRŠITELJ: EU PROJEKTI Obrt za poslovno savjetovanje i ostale usluge

STRUČNJAKINJE: Ariana Vela i Ivana Rukavina

Labin, 17. prosinca 2019.g.

OVAJ PROJEKT SUFINANCIRAN JE SREDSTVIMA EUROPSKE UNIJE
Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj

Podmjera 19.1. "Pripremna pomoć" u okviru Mjere 19. "LEADER - CLLD" LAG "Istočna Istra"

PROGRAM RURALNOG RAZVOJA 2014. - 2020. Udio sufinanciranja: 90% EU, 10% RH
Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj: Europa ulaže u ruralna područja

Uvodna riječ Predsjednika Lokalne akcijske grupe „Istočna Istra“

Poštovani i poštovane,

Svrha osnivanja LAG-a „Istočna Istra“ je promicanje ruralnog razvoja, poboljšanje ruralnih životnih i radnih uvjeta, diversifikacija gospodarskih aktivnosti, osiguravanje protoka informacija i transfera znanja, razvijanje sinergije i umrežavanja između svih subjekata kojima je u interesu doprinijeti razvoju ruralnih područja. Cilj je stvoriti uvjete za pristupanje strukturnim fondovima Europske unije te osigurati razvitak ruralnog područja putem otvaranja novih radnih mjesta.

Neka ova Lokalna razvojna strategija bude glavni pokretač ruralnog razvoja Labinštine, sa ciljem da do 2020. godine imamo održiv i uravnotežen razvoj, modernu poljoprivredu i gospodarstvo, punu zapošljivost i prepoznatljivu turističku ponudu temeljenu na tradicijskoj i povijesnoj baštini.

SRETNO!

Vaš Predsjednik,

Tulio Demetlika

SADRŽAJ:

1	UVOD	1
2	OPIS PODRUČJA LAG-a	2
2.1	OPĆE ZEMLJOPISNE ZNAČAJKE.....	2
2.1.1	Zemljopisni položaj i površina područja.....	2
2.1.2	Reljefne i klimatske karakteristike.....	2
2.1.3	Vode.....	3
2.1.4	Prirodno i kulturno naslijeđe te njihova zaštita.....	3
2.1.4.1	Zaštićeni dijelovi prirode.....	3
2.1.4.2	Jadransko more.....	4
2.1.4.3	Kulturna baština na području LAG-a.....	4
2.1.5	Društvena i zdravstvena infrastruktura i djelatnosti.....	4
2.1.6	Komunalna infrastruktura.....	5
2.1.6.1	Prometna infrastruktura.....	5
2.1.6.2	Vodoopskrba.....	5
2.1.6.3	Odvodnja.....	5
2.1.6.4	Energetika.....	5
2.1.6.5	Gospodarenje otpadom.....	5
2.2	GOSPODARSKE ZNAČAJKE PODRUČJA.....	6
2.2.1	Glavne gospodarske djelatnosti.....	6
2.2.1.1	Poljoprivreda.....	7
2.2.1.2	Obrtništvo i industrija.....	8
2.2.1.3	Turizam i ugostiteljstvo.....	9
2.2.2	Stanje gospodarstva.....	10
2.2.3	Tržište radne snage.....	11
2.3	DEMOGRAFSKE I SOCIJALNE ZNAČAJKE PODRUČJA.....	12
2.3.1	Obrazovna struktura.....	12
3	ANALIZA RAZVOJNIH POTREBA PODRUČJA LAG-a	13
3.1	SWOT - SNAGE, SLABOSTI, PRILIKE I PRIJETNJE PODRUČJA LAG-A.....	13
4	VIZIJA I RAZVOJNI CILJEVI ZA PODRUČJE LAG-A	18
4.1	CILJEVI, PRIORITETI, MJERE LRS ZA PODRUČJA LAG-A TEMELJENI NA MOGUĆNOSTIMA PRR 2014 – 2020.....	18
4.2	POVEZANOST POJEDINIH ELEMENATA LRS.....	20
4.3	OPIS MJERA ZA PROVEDBU LRS (KORISNICI, UVJETI PRIHVATLJIVOSTI, INTENZITET I IZNOS POTPORE, KRITERIJI ODABIRA).....	21
4.4	OPIS ODABIRA PROJEKTA NA NIVOU LAG-A (SELEKCIJSKI POSTUPAK, SASTAV TIJELA ZA ODABIR PROJEKATA).....	26
4.4.1	Opća pravila dodjele i dodatni kriterij za odabir projekta.....	26
4.4.1.1	Dodatni kriterij za odabir projekta.....	27
4.4.2	Administrativna provjera i vrednovanje pristiglih prijava.....	27
4.4.3	Donošenje odluke Upravnog odbora i pravo prigovora.....	28
4.4.4	Mjere za izbjegavanje sukoba interesa i način postupanja u slučaju prijave LAG-a na javni natječaj.....	29
4.5	OPIS TEMA PLANIRANIH PROJEKTA SURADNJE I NAČIN ODABIRA PROJEKATA SURADNJE.....	29

4.5.1	Projekti međuteritorijalne i transnacionalne suradnje.....	29
4.5.2	Postupak odabira projekata suradnje.....	31
4.6	USKLAĐENOST S NADREĐENIM STRATEŠKIM DOKUMENTIMA	31
4.6.1	<u>Program ruralnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje 2014.-2020.</u>	31
4.6.2	Strategija razvoja turizma RH do 2020.g.....	32
4.6.3	Strategija razvoja poduzetništva u RH 2013.-2020.....	33
4.6.4	Strateški plan djelovanja Nacionalne zaklade za razvoj civilnoga društva za razdoblje 2012.-2016.g.....	33
4.6.5	Nacrt Županijske razvojne strategije Istarske županije do 2020. g.....	33
4.7	INOVATIVNI KARAKTER LRS I USKLAĐENOST S HORIZONTALNIM PRIORITETIMA PRR-A	34
5	UKLJUČENOST LOKALNIH DIONIKA U IZRADU LRS	35
5.1	OPIS SUDJELOVANJA RAZLIČITIH INTERESNIH SKUPINA U IZRADU LRS I PRIMJENA NAČELA „ODOZDO PREMA GORE“	35
5.2	OPIS PARTNERSTVA	36
6	AKCIJSKI PLAN PROVEDBE LRS.....	37
6.1	TJEK PROVEDBE LRS NA NIVOU SVAKE GODINE UNUTAR PROGRAMSKOG RAZDOBLJA 2014 – 2020	37
6.2	PROCJENA BROJA PROJEKATA ZA VRIJEME PROGRAMSKOG RAZDOBLJA.....	38
7	NAČIN PRAĆENJA I PROCJENE PROVEDBE LRS	39
7.1	OPIS PRAĆENJA PROVEDBE LRS	39
7.2	INDIKATORI ZA MJERENJE UČINKA PROVEDBE LRS	40
7.3	OPIS PROCJENE PROVEDBE LRS.....	42
8	OPIS SPOSOBNOSTI PROVEDBE LRS	42
8.1	LJUDSKI KAPACITET ZA PROVEDBU LRS.....	42
8.2	FINANCIJSKI KAPACITET ZA PROVEDBU LRS	43
8.3	ISKUSTVO U PROVEDBI LEADER PRISTUPA U PROGRAMSKOM RAZDOBLJU 2007-2013... ..	43
8.4	ISKUSTVO U PROVEDBI PROJEKATA IZVAN MJERE LEADER.....	44
9	FINANCIJSKI PLAN	45
9.1	FINANCIRANJE RADA LAG-A.....	45
9.2	FINANCIRANJE PROVEDBE LRS I BROJ PLANIRANIH PROJEKATA.....	46
	POPIS TABLICA.....	47
	POPIS SLIKA	48
	POPIS KRATICA	48
	POPIS LITERATURE	48

1 UVOD

Lokalna razvojna strategija (u nastavku LRS) za područje Lokalne akcijske grupe „Istočna Istra“ (u nastavku: LAG) predstavlja ključnu podlogu strateškog razvoja ovog specifičnog područja kroz suradnju svih relevantnih dionika do 2020. godine. Cilj izrade LRS-a jest osmisliti i identificirati strateške ciljeve, prioritete i mjere za djelovanje LAG-a u naznačenom vremenskom periodu u svrhu podizanja standarda, ujednačavanja razvoja, stvaranja novih radnih mjesta i poboljšanja kvalitete života lokalnog stanovništva na ovom ruralnom području koje obiluje brojnim posebnostima detaljno opisanim u ovom dokumentu.

Izrada LRS utemeljena je na LEADER načelima u okviru koje je poseban naglasak na međusektorskoj suradnji predstavnika javnog, gospodarskog i civilnog sektora, uz osmišljavanje i provedbu mjera za aktivno uključivanje istih kako u izradu LRS, tako i u njezinu implementaciju. Inovativnost u izradi LRS očituje se u pristupu koji je imao za cilj ne samo izraditi istu, nego osmisliti takav pristup koji će ojačati sam LAG, njegovo osoblje i članstvo, poboljšati njegovu prepoznatljivost i vidljivost na zadanom području i osigurati uključivanje što većeg broja lokalnih dionika kako bi se dodatno ojačali kapaciteti za provedbu LRS-a i omogućila njezina aktivna provedba u praksi.

Važan aspekt izrade LRS-a čini metodologija u kojoj je naglasak stavljen na povezivanje informacija i podataka dobivenih u različitim fazama izrade. Tako ciljevi, prioritete i mjere proizlaze iz opisa područja i SWOT analize, uzimajući u obzir slabosti područja i samoga LAG-a te koristeći snage i prilike koje postoje, a sve u svrhu stvaranja dugoročnog strateški usmjerenog plana djelovanja LAG-a i podizanja razvoja na mjerljivo višu razinu od dosadašnje. Takva kohezija između pojedinih dijelova LRS jamči da ciljevi, prioritete, mjere, korisnici i projekti u svome sadržaju u potpunosti odgovaraju identificiranim potrebama područja.

Prilikom kreiranja sadržaja LRS-a vodilo se računa o sadržaju i ciljevima Programa ruralnog razvoja za razdoblje 2014.-2020. (u nastavku: PRR), Nacrta Županijske razvojne strategije Istarske županije do 2020.g. (u nastavku: ŽRS) i pojedinim nacionalnim i lokalnim strateškim dokumentima s kojima je ovaj dokument u potpunosti usklađen. Posebna je pažnja pridana određivanju projekata koji će se financirati sredstvima LAG-a u narednom razdoblju kako bi isti bili usklađeni s mjerama PRR-a, potrebama zajednice, izvodljivi, održivi, ali i kako bi doprinijeli ostvarivanju ciljeva LRS-a.

Postignuća LRS-a po prvi će se puta mjeriti i vrednovati korištenjem precizno utvrđenih indikatora, a to će omogućiti ne samo verifikaciju uspjeha LRS-a, nego će predstavljati kvalitetnu podlogu za izradu sličnog dokumenta za programsko razdoblje koje slijedi nakon završetka ovoga.

Iako će, prema preliminarnim procjenama, zbog specifičnosti ovoga područja LAG raspolagati s manjim iznosom financijskih sredstava iz PRR-a, LAG planira značajno diversificirati izvore financiranja, pri čemu je potrebno naglasiti da su sredstva za projekte planirana u potpunosti u skladu s potrebama i mogućnostima koje dopiru iz područja, a sve u skladu s mjerama Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj (u nastavku: EPFRR). Zbog svega navedenog, očekuje se da će ova LRS doprinijeti jačanju ruralnoga područja za koje je pripremljena te osigurati nove prilike i sinergiju djelovanja lokalnih dionika.

2 OPIS PODRUČJA LAG-a

LAG objedinjuje područje od pet jedinica lokalne samouprave, odnosno područje Grada Labina, Općine Kršan, Pićan, Raša i Sveta Nedelja, a sjedište mu je u Labinu. U nastavku su prikazani statistički podaci područja LAG-a razvrstani po pojedinim jedinicama lokalne samouprave (u nastavku: JLS).

Tablica 1 - Statistički podaci jedinica lokalne samouprave LAG-a

Općina/Grad	Površina (km ²)	Broj kućanstava	Broj naselja	Broj stanovnika 2011.	Gustoća naseljenosti (stan./km ²)
Labin	71,85	4.813	17	11.642	162,03
Kršan	124,00	1.083	23	2.951	23,79
Pićan	50,92	596	10	1.827	35,87
Raša	80,15	1.257	23	3.183	39,71
Sveta Nedelja	64,00	1.250	21	2.987	46,67
LAG	390,92	8.999	94	22.590	57,78

Izvor: www.dzs.hr, Popis stanovništva 2011., preuzeto 27. studenog 2015.g.

2.1 Opće zemljopisne značajke

2.1.1 Zemljopisni položaj i površina područja

LAG je smješten u zapadnom dijelu Republike Hrvatske na području Istarske županije te izlazi na sjeveroistočni dio Jadranskog mora. Područje LAG-a obuhvaća ukupnu površinu od 390,92 km², na sjeveru i sjeverozapadu graniči s općinama Lupoglav i Cerovlje, na zapadu i jugozapadu s općinama Gračišće, Barban i Marčana te na sjeveroistoku i istoku s Primorsko goranskom županijom.

Područje LAG-a čini ukupno 94 naselja od kojih samo naselje Labin ima više od 5.000 stanovnika. Položaj LAG-a u Istarskoj županiji i popis naselja sa pripadajućem brojem stanovnika po JLS-u u sastavu LAG-a, sukladno podacima popisa stanovništva iz 2011.g. Državnog zavoda za statistiku (u nastavku: DZS), nalazi se u Prilogu 1.

2.1.2 Reljefne i klimatske karakteristike

Područje LAG-a klimatski i vegetacijski podijeljeno je na različite zone s prisutnošću brdskih, šumskih i obalnih površina, što ga čini vrlo specifičnim. Dio šumskih površina između Rapca i Prtloga je pod zaštitom jer je to jedna od rijetkih kvalitetnih šuma crnog hrasta na Jadranu. Usred ovog prostora dominira brdo visine 320m na kojem se smjestio Grad Labin koji je ujedno istočni ulaz na poluotok Istru. Općina Pićan ima geološki sastav i vrstu tla koja odgovara svim obilježjima područja koje se naziva „Siva Istra“. To je kraško područje čija se geološko-litološka građa pretežno sastoji od krednih i dolomitnih vapnenaca koji su stabilni i dobrih geo-tehničkih svojstava i nosivosti. Općina Raša ima geološki sastav i vrstu tla koji odgovara obilježjima područja nazvano „Crvena Istra“. Crvenu Istru karakterizira vapnenačka podloga, mnogobrojne pukotine, škrape, ponikve, uvale i špilje. Prevladavaju blagi nagibi koji onemogućuju ispiranje tla pa dolazi do nakupljanja zemlje crvenice. Područje Čepićkog polja, doline Raše i Boljunčice ima obilježja nizinskog dijela te brdovitog dijela na rubnim dijelovima do 300m nadmorske visine te pretplaninskog i planinskog dijela prema masivu Ćićariji i Primorsko goranskoj županiji. Najveća nadmorska visina iznosi 835m i nalazi se na području Općine Kršan. Zona užeg obalnog područja mora ima obilježja mediteranske klime i vegetacije Sredozemlja. Ostala područja su pod utjecajem submediteranskih obilježja, dijelom sredozemnih i dijelom kontinentalnih obilježja. Obilježja klime nizinskog i brdovitog

dijela određena su mediteranskim i umjereno kontinentalnim utjecajem koji se susreću na ovom području, a variraju u odnosu na reljef i nadmorsku visinu. Područje obiluje velikim brojem sunčanih dana što stvara pretpostavke za korištenje obnovljivih izvora energije, razvoj turizma i održive poljoprivrede (povrtlarstvo, voćarstvo, stočarstvo, ribarstvo i ljekovito bilje).

2.1.3 Vode

Područje LAG-a sadrži važne i značajne izvore pitke vode za cijelu Istru. Razlogu tomu su postojeća kraška podloga, blizina Učke i odgovarajuće količine padalina na razini godine što je doprinijelo formiranju retencije sa značajnim zalihama pitke vode u podzemlju područja. Na području LAG-a nalazi se rijeka Raša dužine 23 km s pripadajućim porječjem. Izvire u Čepićkom polju, a utječe u Raški zaljev. U produženju gornjeg dijela porječja je dug Plominski zaljev. Procjenjuje se da se iz jamskih voda napuštenih rudnika moglo koristiti najmanje 2x250 l/s. Postojeći vodoopskrbni sustav osigurava 122 l/s. S planiranim i započetim radovima osposobljavanja novih ili proširivanja postojećih izvorišta dobilo bi se 200 l/s, što bi u budućnosti moglo predstavljati značajan resurs za ovo ruralno područje.

2.1.4 Prirodno i kulturno naslijeđe te njihova zaštita

Područje LAG-a karakterizira prirodno i kulturno naslijeđe u kojem prevladavaju zaštićeni dijelovi prirode u okviru NATURA 2000 područja, Jadransko more i značajna materijalna i nematerijalna kulturna baština koje su opisane u nastavku.

2.1.4.1 Zaštićeni dijelovi prirode

Status zaštićenog dijela prirode u kategoriji „Zaštićeni krajolik“ ima područje između Labina, Rapca i uvale Prtlog (1.286,31 ha) jer je to jedna od rijetkih kvalitetnih šuma hrasta crnike. Na području Grada Labina nalazi se botanički spomenik prirode Dva stabla glicinije, zaštićen od 1972.g. Dio Općine Kršan nalazi se unutar „Parka prirode Učka“, ali unutar granica Parka nema cjelovitih naselja, nego se u njemu nalaze dijelovi naselja, to su: Šušnjeвица, Nova Vas, Jasenovik i Kožljak. Područje južnog dijela značajnog krajobraza Učka-Plomin obuhvaća površinu od 928,16 ha u Općini Kršan. Obronci Plominske gore stanište su velikog broja rijetkih i ugroženih biljnih vrsta (uz nekoliko vrsta orhideja), kao i nekih rijetkih vrsta ptica (sivi sokol, suri orao) i leptira. Na promatranom području nalaze se i endemične vrste Istarskog zvončića (*Campanula Istriaca* Feer). Na području Općine Pićan zaštićena prirodna područja obuhvaćaju kategorije: značajni krajobraz i geomorfološki spomenik prirode. Zaštićena prirodna područja su dio značajnog krajobraza „Gračišće-Pićan“ (760,08 ha) i planski zaštićeno područje dio značajnog krajobraza kanjona Raše - od Šumbera do Mosta Raše (271,38 ha) i jama Bregi zapadno od sela Marfani i jama Jurani. Na području Općine Sveta Nedelja nalazi se spomenik parkovne arhitekture – Park u Nedešćini, oblikovan u 19.st. te zaštićen od 1974.g. (2,0 ha).

Na području obuhvata LAG-a nalaze se područja predložena za zaštitu u sklopu ekološke mreže NATURA 2000. To su: Park prirode Učka, Boljunska polje, Rudnik ugljena Raša, Poluotok Ubaš, Dolina Raše, Pazinština, Istra – Čepićko polje, Čepić tunel, Plomin – Mošćenička draga, Ušće Raše, Uvala Remac, podmorje kod Rapca, Uvala Škvaranska - Uvala Sv. Martin. Područja posebne zaštite (SPA) obuhvaća površinu od 5.120,06 ha (8,92% površine LAG-a) i vodi se pod nazivom Učka i Čićarija. Ostalo područje ekološke mreže NATURA 2000 je Područje od značaja za zajednicu (SCI), te obuhvaća površinu od 4.804,78 ha (8,37%). Ukupna površina uključena u NATURA 2000 je 9.924,84 ha što predstavlja 17,3% od ukupne površine LAG-a. Karta EU ekološke mreže NATURA 2000 za predmetno područje LAG-a nalazi se u Prilogu 2.

2.1.4.2 Jadransko more

Jedna od temeljnih specifičnosti i prirodnih obilježja područja LAG-a jest i pristup Jadranskoj obali koju na ovom području karakterizira toplo i kristalno čisto more te visok stupanj opremljenosti plaža, što značajno pogoduje razvoju turizma na bazi koncepta „sunce i more“.

2.1.4.3 Kulturna baština na području LAG-a

Na području LAG-a postoji cijeli niz zaštićenih spomenika kulturne baštine, od čega se na području Grada Labina nalazi 14 zaštićenih spomenika kulture s oznakom preventivne zaštite, dok je centralni dio Pjacula s upravnom zgradom i okolnim zgradama registriran kao kulturno dobro. Dijelovi povijesnih rudarskih sklopova stavljeni su pod preventivnu zaštitu kao spomenici industrijske arhitekture i predstavljaju veliki potencijal za razvoj turizma područja utemeljenog na industrijskoj baštini. Na području Općine Kršan nalazi se 15 objekata koji su registrirani kao kulturna dobra, na području Općine Pićan nalaze se brojni spomenici nastali u razdoblju od 14.-20. st., dok se na području Općine Raša nalaze dva kulturna dobra koja su trenutno upisana u Registar nepokretnih kulturnih dobara kao sakralne građevine i kao arheološki lokaliteti. U općini Sveta Nedelja nalaze se dva registrirana kulturna dobra s oznakom nacionalnog značaja te 6 dobara s oznakom regionalnog značaja. Područje LAG-a karakterizira i bogata nematerijalna baština koja uključuje Plominski natpis, pjevanje na „tonko i debelo“, Istarski razvod, RKUD te glagoljsku i sakralnu baštinu Kršana. U Općini Pićan smješten je Centar za nematerijalnu kulturu Istre Etnografskog muzeja Istre koji usmjerava ka jasnijem razumijevanju nematerijalne kulture. U Općini Sveta Nedelja najznačajnija kulturna djelatnost je djelatnost Mediteranskog kiparskog simpozija na Dubrovi u vidu Parka skulptura kao muzeja suvremenog kiparstva na otvorenom.

2.1.5 Društvena i zdravstvena infrastruktura i djelatnosti

Područje LAG-a karakterizira jaka koncentracija društvene i zdravstvene infrastrukture na području Grada Labina i to naselja Labin i Rabac, dok je u drugim jedinicama ona znatno slabija. Jednako tako, područje karakterizira nedostatak temeljene infrastrukture kao što su domovi za starije i nemoćne osobe, dječji vrtići, sportske dvorane i igrališta, parkovi i ostali društveni sadržaji što negativno utječe na kvalitetu života lokalnog stanovništva. U donjoj tablici prikazan je postojeći broj i raspodjela zdravstvene i društvene infrastrukture prema JLS-ovima na području LAG-a.

Tablica 2 - Društvena i zdravstvena infrastruktura

Grad/Općina	Vrtić	Osnovne i srednje škole	Bolnica/Dom zdravlja/Poliklinika	Ambulanta opće medicine	Stomatološka ambulanta	Ljekarne	Dom za starije i nemoćne
Labin	2	4	1	9	12	3	0
Kršan	1	3	0	3	2	1	0
Pićan	1	1	0	1	1	1	0
Raša	1	1	0	2	1	1	1
Sveta Nedelja	0	1	0	1	0	1	1

Izvor: materijal izrađen od strane LAG-a, studeni 2015.

Važno je napomenuti da su sve JLS u svojim strateškim dokumentima i prostorno-planskoj dokumentaciji predvidjele razvoj ove infrastrukture u ovom i sljedećem programskom razdoblju u skladu s projekcijama kretanja i strukture stanovništva.

2.1.6 Komunalna infrastruktura

Komunalnu infrastrukturu na području LAG-a čini prometna infrastruktura, sustavi vodoopskrbe i odvodnje, energetika i zbrinjavanje otpada koji su opisani u nastavku.

2.1.6.1 Prometna infrastruktura

Prometna infrastruktura uključuje cestovnu povezanost, željeznički promet, luke i zračni promet. Prosječna udaljenost naselja od administrativnog središta jedinice lokalne samouprave je manja od 8 kilometara za sve jedinice, odnosno za područje LAG-a oko 5 kilometara što omogućuje dobru povezanost, suradnju i sinergiju svih dionika. Područje karakterizira slaba razvijenost prometne infrastrukture JLS izvan središta LAG-a. Više podataka o stanju komunalne infrastrukture na području LAG-a prikazano je u Prilogu 3.

2.1.6.2 Vodoopskrba

Područje LAG-a obiluje izvorima pitke vode koja dolazi iz lokalnih izvora, ali i dviju rijeka - Raše i Boljunčice. Navedeni izvori dostatni su za sadašnju opskrbu područja pitkom vodom, ali su potrebne daljnje intervencije za povećanje količine i protoka. Više podataka prikazano je u Prilogu 3., 3.2. - Stanje voda na području LAG-a.

2.1.6.3 Odvodnja

Područje sustava odvodnje uglavnom je zastarjelo te obuhvaća samo dio naselja na području LAG-a s naglaskom na područje Grada Labina i Općine Kršan, dok su ostale općine tek u fazi pripreme dokumentacije koja se odnosi na razvoj sustava odvodnje. Više podataka o postojećem sustavu odvodnje na području LAG-a nalazi se u Prilogu 3., 3.3. – Sustav odvodnje.

2.1.6.4 Energetika

Termoelektrana u Plominu (Plomin 1, snage 125 MW i Plomin 2, snage 250 MW) osigurava zadovoljavajuću opskrbu električnom energijom potrošača na području LAG-a i dobru kvalitetu. Priključak na električnu struju u svojim stanovima ima 99,9% stanovnika. Zbog racionalnosti sustava prelazi se na transformaciju sa 10 kV na 20 kV napona. Prolazak magistralnog međunarodnog plinovoda ovim područjem omogućit će plinifikaciju područja. Trenutačno se koriste obnovljivi izvori energije i to: foto-naponska elektrana, instalacija termo tehničkog sustava utemeljenog na geotermalnoj dizalici topline, 15 zemljanih izmjenjivača topline, foto-naponski paneli i drugo. Do kraja 2015.g. na području Grada Labina obnovljeno je s toplinskom izolacijom ukupno 20 stambenih zgrada. Unatoč više od 2.400 sunčanih sati u godini, na području LAG-a nedovoljno se koriste obnovljivi izvori energije. Zasad se koriste samo solarni izvori energije prvenstveno od strane komercijalnih proizvođača i malog postotka kućanstva koji ih koristi za vlastite potrebe. Udio solarne energije u odnosu na ukupnu potrošnju je 5%, dok je udio korištenja obnovljivih izvora energije u gospodarstvu također zanemariv.

2.1.6.5 Gospodarenje otpadom

Poslovi prikupljanja komunalnog otpada za područje Grada Labina, kao i Općine Kršan, Raša, Sveta Nedelja i Pićan povjereni su komunalnom poduzeću 1. MAJ d.o.o. Labin koja se bavi i poslovima gospodarenja komunalnim otpadom. Komunalno poduzeće raspolaže voznim

parkom od 8 specijaliziranih vozila. Prosječan broj radnika na odvozu je 19, od toga 8 vozača i 11 radnika na odvoženju otpada. Organiziranim prikupljanjem i odvozom komunalnog otpada obuhvaćeno je 100% stanovništva, odnosno sva kućanstava i svi gospodarski subjekti. Prikuplja se miješani komunalni otpad, odvojeno se prikuplja selektivni otpad, a prikuplja se i odvozi glomazni otpad. U organizirano skupljanje i odvoz komunalnog otpada u 2014.g. uključeno je 11.042 domaćinstava i 828 pravnih osoba i obrta. Više podataka o postojećem sustavu gospodarenja otpadom na području LAG-a nalazi se u Prilogu 3., 3.3. – Gospodarenje otpadom.

2.2 Gospodarske značajke područja

U segmentu gospodarskih značajki područja LAG-a prikazane su glavne gospodarske djelatnosti, stanje gospodarstva te tržište radne snage s posebnim naglaskom na gospodarskim sadržajima koji se mogu povezati s prioritetima iz PRR-a za naredno razdoblje.

2.2.1 Glavne gospodarske djelatnosti

Na području LAG-a najzastupljeniji su turizam i trgovina, industrija, građevinarstvo te poljoprivreda. Prema podacima Hrvatske gospodarske komore, Županijske komore Pula iz 2014.g., struktura gospodarskih subjekata na prostoru LAG-a ukazuje na podatak kako je najveći broj registriranih gospodarskih subjekata u sektoru turizma, trgovine i prijevoza (230), zatim u sektoru građevinarstvo (84), prerađivačkoj industriji (82), poljoprivrede, šumarstva i ribarstva (19) te 213 subjekata iz ostalih gospodarskih djelatnosti. Najveći broj gospodarskih subjekata zabilježen je na području Grada Labina (433), slijedi ga Općina Kršan sa 65 subjekata, Općina Sveta Nedelja sa 47 subjekata, Općina Pićan sa 43 subjekata, dok najmanje trgovačkih društva broji Općina Raša (40).

Tablica 3 - Broj trgovačkih društava i zaposlenika po djelatnostima i JLS na području LAG-a u 2014. godini za trgovačka društva

Djelatnosti	Grad Labin		Općina Kršan		Općina Pićan		Općina Raša		Općina Sveta Nedelja		LAG	
	Tvrtke	Zapos.	Tvrtke	Zapos.	Tvrtke	Zapos.	Tvrtke	Zapos.	Tvrtke	Zapos.	Tvrtke	Zapos.
Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	12	11	5	23	1	2	0	0	1	1	19	37
Prerađivačka industrija	47	925	8	83	14	313	9	311	4	23	82	1655
Građevinarstvo	60	344	6	8	2	6	4	5	12	22	84	385
Turizam, trgovina i prijevoz	150	660	30	143	18	74	16	38	16	60	230	975
Ostale djelatnosti	164	831	16	14	8	9	11	20	14	68	213	942
UKUPNO	433	2771	65	271	43	404	40	374	47	174	628	3994

Izvor: www.hgk.hr, HGK Pula 2014., preuzeto 4. prosinca 2015.g.

Iz strukture zaposlenosti po sektorima vidljivo je da je najveći broj zaposlenih osoba prisutan u sektoru prerađivačke industrije (1.655), slijedi sektor turizma, trgovine i prijevoza (975), sektor građevinarstva (385) i sektor poljoprivrede, šumarstva i ribarstva (37), dok je u svim ostalim gospodarskim djelatnostima zaposleno 942 osoba.

2.2.1.1 Poljoprivreda

Prema podacima Agencije za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju (u nastavku: APPRRR), najviše poljoprivrednih gospodarstava (u nastavku: PG) nalazi se u Općini Pićan i to 104, a zauzimaju površinu od 294,36 ha. Slijedi Kršan s 83 PG-a površine 1.148,16 ha, Labin sa 77 PG-a, Sveta Nedelja sa 61 i na kraju Raša s 23 PG-a. U sljedećoj su tablici prikazane veličine poljoprivrednih zemljišta po JLS na području LAG-a.

Tablica 4 - Površina poljoprivrednog zemljišta po JLS na dan 14. prosinca 2015.g.

Grad/ Općina	<3		<=3 i <20		>20 i <100		≥100 i <1500		Ukupno	
	PG	P (ha)	PG	P (ha)	PG	P (ha)	PG	P (ha)	PG	P (ha)
Kršan	41	50,97	32	252,56	7	320,46	3	524,17	83	1.148,16
Labin	63	65,14	12	94,70	0	0,00	2	230,67	77	390,52
Pićan	70	105,48	34	188,88	0	0,00	0	0,00	104	294,36
Raša	21	16,59	2	27,18	0	0,00	0	0,00	23	43,77
Sveta Nedelja	47	57,47	13	77,56	1	27,57	0	0,00	61	162,60

Izvor: www.apprrr.hr, Statistika 2015.g., Izvještaj br. 4 - Površina poljoprivrednog zemljišta po općinama razvrstana po veličini, preuzeto 11.01.2016.g.

U sljedećoj su tablici poljoprivredna gospodarstva prikazana prema vrsti, iz čega možemo zaključiti da na području LAG-a postoji najviše obiteljskih gospodarstava i to 405, dok je broj zadruga jako malen, odnosno postoji samo jedna zadruga i to na području Općine Kršan, što ukazuje na nizak stupanj udruživanja proizvođača koje rezultiraju teškoćama pri izrasku na tržište. Isto tako, proizvodnja autohtonih proizvoda nije razvijena, a postojeći proizvodi nisu dovoljno vidljivi i ne ostvaruju značajne rezultate na tržištu.

Tablica 5 - Broj poljoprivrednih gospodarstava na dan 14. prosinca 2015.g.

Grad/Općina	OPG	Obrt	Trgovačko društvo	Zadruga
Kršan	91	4	3	1
Labin	101	3	9	
Pićan	113		2	
Raša	28	1		
Sveta Nedelja	72		3	
Ukupno	405	8	17	1

Izvor: www.apprrr.hr, Statistika 2015.g., Izvještaj br. 1- Upisnik poljoprivrednika, preuzeto 11.01.2016.g.

Od ukupno korištenih površina poljoprivrednog zemljišta na ovom području najznačajnije su oranice (37%), slijede pašnjaci (26%), livade (20%), vinogradi (12%), voćnjaci (3%) i povrtnjaci (1%). Na oranicama i vrtovima najznačajnija je proizvodnja žita (52%), krmnog bilja (28%), krumpira (9%) i povrća (5%).

U sljedeće dvije tablice prikazana je obrazovna i starosna struktura odgovornih osoba poljoprivrednih gospodarstava na području LAG-a. Nositelji uglavnom imaju završenu srednju školu i stariji su od 65 godina, što predstavlja ozbiljan problem za ovo područje zbog mogućnosti izumiranja poljoprivredne djelatnosti kao rezultata starenja populacije i nezainteresiranosti mladih za poljoprivredu.

Tablica 6 - Školska sprema nositelja/odgovorne osobe

Grad/Općina	Fakultet	Nema podataka	Nezavršena osn.šk.	Osnovna škola	Srednja škola	Viša škola
Labin	14	39	2	7	44	7
Kršan	0	33	4	23	35	4
Piće	2	41	10	21	35	6
Raša	14	11	0	3	12	2
Sveta Nedelja	6	22	2	11	30	4
Ukupno	36	146	18	65	156	23

Izvor: www.apprrr.hr, Statistika 2015.g., Izvještaj br. 1- Upisnik poljoprivrednika, preuzeto 11.01.2016.g.

Tablica 7 - Dob nositelja/odgovorne osobe

Grad/Općina	<=40	41-45	46-50	51-55	56-60	61-65	>65
Labin	16	12	11	10	16	15	33
Kršan	15	3	9	11	15	14	32
Piće	13	4	9	15	19	14	41
Raša	4	2	1	6	7	3	6
Sveta Nedelja	14	2	5	6	11	11	26
Ukupno	62	23	35	48	68	57	138

Izvor: www.apprrr.hr, Statistika 2015.g., Izvještaj br. 1- Upisnik poljoprivrednika, preuzeto 11.01.2016.g.

Problem ovog područja predstavlja rascjepkanost zemljišta, nepostojanje sustava za navodnjavanje na većim poljoprivrednim površinama te zastarjela mehanizacija, a istovremeno i nedostatak sinergije proizvođača u cilju zajedničkog nastupa na tržištima. Danas je gotovo nezamislivo baviti se intenzivnom proizvodnjom bez navodnjavanja i uporabe vodotopivih gnojiva pomoću kojih se može osigurati dovoljna količina hranjivih tvari za biljke koje bi trebale dati onakav prinos i kvalitetu plodova kakva se priželjkuje. Međutim, Čepić polje, Raška dolina, Piće i Sveta Nedelja još uvijek nemaju razvijen sustav navodnjavanja što onemogućuje daljnji razvoj i napredak poljoprivrede u tom dijelu. Još jedan od problema je potreba za nižim cijenama vode u poljoprivredi. Ovi problemi prate stanovnike LAG-a a isti nemaju dovoljno vlastitih sredstava kako bi financirali ulaganja i nove projekte, a za umrežavanja i zajednički nastup na tržištu imaju nedostatne ljudske kapacitete. Na području LAG-a u obradi je samo 41% poljoprivrednog zemljišta. Ne postoji dovoljna iskorištenost šumskih resursa zbog čega je potrebno ulagati i u ekološki prihvatljivo korištenje ovog resursa. U segmentu poljoprivrede postoji velika potreba za uzgojem ljekovitog bilja poput smilja, lavande, zatim za proizvodnjom meda, vinove loze i drugih poljoprivrednih kultura, no lokalni poljoprivrednici ne raspolažu dostatnim financijskim sredstvima za potrebna ulaganja. Iz istog razloga poljoprivredne aktivnosti kao što su maslinarstvo, vinogradarstvo i pčelarstvo su većinom hobističke.

2.2.1.2 Obrtništvo i industrija

Područje LAG-a ima dugu obrtničku tradiciju. Prema podacima Udruženja obrtnika Labin iz veljače 2016. godine, više od polovice registriranih obrta je na području Grada Labina i to 397 obrta od ukupnih 610 obrta registriranih na području LAG-a. Struktura obrta po djelatnosti ukazuje na podatak kako je najveći broj registriranih obrta u sektoru uslužno zanatstvo (219), slijedi ugostiteljstvo i turizam (102), trgovina (88), proizvodno zanatstvo (60), prijevoz osoba i stvari (51), te usluge njege (46) i ribarstvo, marikultura i poljodjelstvo (44).

Tablica 8 - Broj obrta po djelatnostima na području LAG-a u 2015. godini

Djelatnost	Grad Labin	Općina Kršan	Općina Pićan	Općina Raša	Općina Sveta Nedelja	LAG
Proizvodno zanatstvo	24	11	11	7	7	60
Uslužno zanatstvo	149	31	16	18	5	219
Ugostiteljstvo i turizam	75	10	1	11	5	102
Trgovina	64	9	1	4	10	88
Prijevoz osoba i stvari	25	10	9	5	2	51
Ribarstvo, marikultura, poljodjelstvo	24	6	0	13	1	44
Frizeri, kozmetičari, njega tijela, fitness	36	4	0	3	3	46
Ukupno	397	81	38	61	33	610

Izvor: Podaci Udruženja obrtnika Labin, preuzeto u veljači 2016.g.

2.2.1.3 Turizam i ugostiteljstvo

Pozicija područja LAG-a uz samo Jadransko more, specifična klima i različitost reljefnih obilježja pogoduju razvoju turizma i ugostiteljstva. Broj dolazaka stranih turista značajno premašuje broj dolazaka domaćih, a turizam je pretežito temeljen na konceptu "sunce i more". Područje je poznato po odličnoj kvaliteti i čistom moru o čemu govori 14 godina kontinuiranog postojanje Plave zastave na plažama u Rapcu. Najveći broj dolazaka ostvaruju gosti iz Njemačke i Austrije. Broj dolazaka turista prema dobnim skupinama pokazuje da je najveći broj gostiju iz dobne skupine iznad 60 godina te starosne dobi između 41 i 50 godina. Najmanji broj dolazaka je iz dobne skupine od 13 do 18 godina. Tablica u nastavku prikazuje broj dolazaka i noćenja turista na području LAG-a pri čemu je vidljivo da Labin ostvaruje veći broj noćenja i dolazaka turista od svih ostalih jedinica zajedno.

Tablica 9 - Promet turista na području LAG-a u 2015.g.

JLS		UKUPNI	PROMET	TURISTA
		ukupno	domaći	strani
Grad Labin	T	204.950	7.959	196.991
	N	1.271.825	31.719	1.240.106
Općina Kršan	T	5.888	588	5.300
	N	43.781	2.446	41.335
Općina Pićan	T	1776	47	1729
	N	17603	127	17476
Općina Raša	T	33.529	721	32.808
	N	278.910	24.366	254.544
Općina Sveta Nedelja	T	6.894	312	6.582
	N	66.501	3.149	63.352

Izvor: Podaci TZ-a Labin-Rabac, Raša, Kršan i Središnja Istra, preuzeto u veljači 2016.g.

T – broj dolazaka turista, N – broj noćenja turista

Pored Jadranskog mora, karakteristika većine JLS-ova jest postojanje starogradske jezgre, zidina, starih urušenih kamenih građevina. Međutim, problem predstavlja potreba za njihovom rekonstrukcijom te neorganizirana turistička ponuda zbog nedovoljno aktivnog privatnog sektora koji oskudijeva financijskim sredstvima za investicijama u turističku ponudu. Ovo područje ima i veliki potencijal za razvoj agroturizma i seoskog turizma kao posebnog vida turizma koji omogućuje ponudu aktivnosti izvan kategorije „sunce i more“ i

produženje turističke sezone uz korištenje turističkih sadržaja tokom čitave godine uz poticanje poljoprivrednih aktivnosti na relativno malim istarskim seljačkim domaćinstvima i aktiviranje unutrašnjih dijelova Istre u području razvoja ruralnog turizma. Smještajni kapacitet ovog područja nije zadovoljavajući. Hotela ima 16 te se svi nalaze na području Grada Labina u naselju Rabac. Ostale općine raspolažu samo kampovima i privatnim smještajem niže do srednje kvalitete. U sljedećoj tablici prikazani su smještajni kapaciteti po vrstama objekata na području LAG-a zbog čega je potrebno dodatno poticati razvoj smještajnih kapaciteta u istima, posebice u ruralnome turizmu.

Tablica 10 - Smještajni kapaciteti po vrstama objekata u 2016. g.

JLS	Objekt	Ukupno	Hotelima i slično	Kampovima	Kućanstvima
Grad Labin	Smještajne jedinice	4.275	2.359	678	1.238
	Kreveti	10.674	4.814	2.034	3.826
Općina Kršan	Smještajne jedinice	220	10	*	210
	Kreveti	891	23	*	868
Općina Pićan	Smještajne jedinice	60	*	*	60
	Kreveti	350	*	*	350
Općina Raša	Smještajne jedinice	779	*	473	306
	Kreveti	3.043	*	1353	1690
Općina Sveta Nedelja	Smještajne jedinice	241	*	*	241
	Kreveti	974	*	*	974

Izvor: Podaci TZ-a Labin-Rabac, Raša, Kršan i Središnja Istra, preuzeto u veljači 2016.g.

Promatrajući općenito, turistička djelatnost na ovom području nije u potpunosti zadovoljavajuća. Problemi sa kojima se susreću su kratka turistička sezona koja traje samo dva do tri mjeseca, nedovoljni i neadekvatni smještajni kapaciteti pogotovo u domaćinstvima, nedovoljno izbrendirana sama lokacija LAG-a te nedostatak atraktivnih prostora za prodaju proizvoda lokalnih proizvođača što uzrokuje i nedovoljno jaki brend proizvoda. Još jedan od problema, a što je postalo neophodno za turiste, jeste nedovoljna pokrivenost područja bežičnim internetom. Općina Pićan i Općina Sveta Nedelja su u potpunosti nepokrivene, u Općini Raša pokriven je samo glavni trg u Raši i okolica tvornice Holcim, u Općini Kršan samo naselje Plomin i Vozilići. U Gradu Labinu pokriveno je područje Starog grada (starogradska jezgra, trg, šetnica prema gradskom groblju), gradska tržnica, riva Rabac i ulica Zelenice. U ovom je segmentu potrebno podupirati razvoj ruralnog turizma, sinergiju s razvojem društvene infrastrukture, zaštitom prirodne i kulturne baštine te proizvodnjom i prodajom autohtonih ruralnih proizvoda.

2.2.2 Stanje gospodarstva

Iako je Istra još uvijek u svim pokazateljima u samom hrvatskom vrhu po pokazateljima za gospodarstvo, ekonomska situacija je znatno lošija, a rezultati vidljivo skromniji nego prije gospodarske krize. Rekordni broj nezaposlenih, blokirane investicije i nedostatak poslovnih inicijativa obilježavaju aktualni trenutak. Usvajanjem Odluke o razvrstavanju jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave prema stupnju razvijenosti od strane Vlade Republike Hrvatske sve jedinice lokalne i područne samouprave su razvrstane u pripadajuće skupine prema stupnju razvijenosti. Indeks razvijenosti predstavlja najbolji pokazatelj ukupnog razvoja lokalnih područja i ključan je pri planiranju strateškog razvoja. Cijeli prostor LAG-a nalazi se u IV. skupini čija je vrijednost indeksa razvijenosti između 100% i 125% prosjeka Republike Hrvatske. U sljedećoj tablici možete detaljnije vidjeti i prikaz osnovnih pokazatelja po pojedinoj jedinici lokalne samouprave.

Tablica 11 - Vrijednost indeksa razvijenosti i pokazatelja za JLS LAG-a 2010.-2014.g.

Vrijednost osnovnih pokazatelja							
Grad/ Općina	Prosječni dohodak per capita	Prosječni izvorni prihodi per capita	Prosječna stopa nezaposleno sti (%)	Kretanje stanovništ va	Udio obrazovanog stanovništva u stanovništvu 16-65 godina	Indeks s razvij enosti	Skup ina
Labin	35.225	3.604	10,7	96,0	82,3	115,19	IV
Kršan	30.794	5.905	10,3	94,0	75,46	120,66	IV
Piće	25.796	2.551	4,5	93,7	73,17	100,30	IV
Raša	30.656	3.007	10,1	93,8	72,95	103,97	IV
Sveta Nedelja	28.092	2.949	6,0	103,5	79,90	108,66	IV

Izvor: www.razvoj.gov.hr, Vrijednost indeksa razvijenosti i pokazatelja za izračun indeksa razvijenosti na lokalnoj razini 2013.g., preuzeto 4. prosinca 2015.g.

2.2.3 Tržište radne snage

Stanovnici područja LAG-a imaju kao i ostatak Hrvatske veliki problem za nezaposlenošću i nedostatkom radnih mjesta. Hrvatski zavod za zapošljavanje (HZZ), Ispostava Labin u prosincu 2015. g. bilježi porast od 6,3% registrirane nezaposlenosti u odnosu na studeni 2015.g.. Trenutno broj nezaposlenih je 1.054 od čega 409 muškaraca i 645 žena, a novo-prijavljenih je 258.

Tablica 12 - Registrirana nezaposlenost u prosincu 2015.g.

Ispostava	Novo prijavljeni	Nezaposlene osobe		
	Ukupno	Ukupno	M	Ž
Labin	258	1.054	409	645

Izvor: www.hzz.hr, Statistički bilten broj 12 2015., preuzeto 28. siječnja 2016.g.

Kad je u pitanju razina obrazovanja najviše nezaposlenih osoba ima završenu srednju školu u trajanju do 3 godine i školu za KV i VKV radnike, dok osoba sa fakultetom ima 76. U narednoj tablici prikazan je broj nezaposlenih osoba prema razini obrazovanja.

Tablica 13 - Nezaposlene osobe prema stupnju obrazovanja u prosincu 2015.g.

Ispostava	Bez škole i završena OŠ	Osnovna škola	SŠ u trajanju do 3 godine i škola za KV i VKV radnike	SŠ u trajanju od 4 i više godina	Gimnazija	Viša škola, I. stupanj fakulteta i stručni studija	Fakultet, Akademij a, Magisterij , Doktorat
Labin	48	218	386	218	38	70	76

Izvor: www.hzz.hr, Statistički bilten broj 12 2015., preuzeto 28. siječnja 2016.g.

Veliki problemi ovog područja su povećanje broja nezaposlenih izvan turističke sezone, veliki udio žena u nezaposlenom stanovništvu te odlazak obrazovanog stanovništva u veće gradove ili čak odlazak u druge države u potrazi za boljim radnim mjestima.

2.3 Demografske i socijalne značajke područja

Na području LAG-a prema popisu stanovništva iz 2011. g. živi ukupno 22.590 stanovnika. Ukupna površina LAG-a iznosi 390,92 km² tako da gustoća naseljenosti iznosi 58 stanovnika/km² što je značajno manje nego na razini Hrvatske (75,71 stanovnik/km²) i Istarske županije (73,9 stanovnika/km²). U ukupnom broju ima nešto više žena (51%) nego muškaraca. U tablici koja slijedi uspoređuje se popis stanovništva u JLS u 2001. i 2011. g.

Tablica 14 - Broj stanovnika po Popisu stanovništva iz 2001. i 2011.g.

JLS	2001.	2011.
Grad Labin	12.426	11.642
Općina Kršan	3.264	2.951
Općina Pićan	1.997	1.827
Općina Raša	3.535	3.183
Općina Sveta Nedelja	2.909	2.987
UKUPNO	24.131.	22.590

Izvor: www.dzs.hr, Popis stanovništva 2011.g., preuzeto 03. prosinca 2015.g.

Između posljednja dva popisa stanovništva 2001. i 2011. g. broj stanovnika se smanjio u Gradu Labinu i Općinama Raša, Kršan i Pićan, dok se u Općini Sveta Nedelja neznatno povećao. Na području Grada Labina živi 51% ukupnog stanovništva LAG-a. Slijedi Općina Raša sa 14%, Općina Sveta Nedelja i Općina Kršan sa po 13% stanovništva dok ih je najmanje u Općini Pićan (8% stanovništva). U sljedećoj tablici prikazat ćemo spolnu i starosnu strukturu stanovništva LAG-a.

Tablica 15 - Spolna i starosna struktura JLS-a u 2011.g.

JLS	Udio žena (%)	Prosječna starost	Indeks starenja	Koeficijent starenja
Grad Labin	51	45,1	183,6	28,3
Općina Kršan	50	44,3	157,3	24,3
Općina Pićan	50	43,1	133,5	25,1
Općina Raša	52	45,6	180,1	27,3
Općina Sveta Nedelja	51	45,3	188,9	29,2
UKUPNO	51	44,9	176,4	27,5

Izvor: www.dzs.hr, Popis stanovništva 2011.g., preuzeto 3. prosinca 2015.g.

Spolna struktura je dobra jer pokazuje izjednačenost u broju muškaraca i žena. Međutim, zabrinjavajuća je starosna struktura jer indeks starenja za područje LAG-a iznosi 176,4, a koeficijent starenja 27,5 što su vrijednosti koje ukazuju da je stanovništvo zašlo u snažan proces starenja¹. Stanje je posebice negativno na području Općine Sveta Nedelja i Grada Labina. Podaci za LAG su puno nepovoljniji nego na razini RH, gdje indeks starenja iznosi 115, a koeficijent starenja 24,1.

2.3.1 Obrazovna struktura

Obrazovna struktura LAG-a je u odnosu na ostatak RH relativno dobra, ali osjetan je nedostatak stručnjaka s visokom naobrazbom i znanstvenim zvanjima, što je dugoročno

¹ Prosječna starost označuje srednje godine života cjelokupnog stanovništva određenog prostora. Indeks starenja jest postotni udio osoba starih 60 i više godina u odnosu na broj osoba starih 0-19 godina. Indeks veći od 40 kazuje da je stanovništvo određenog područja zašlo u proces starenja. Koeficijent starosti jest postotni udio osoba starih 60 i više godina u ukupnom stanovništvu. Osnovni je pokazatelj razine starenja, a kad prijeđe vrijednost 12%, smatra se da je stanovništvo određenog područja zašlo u proces starenja.

razvojno ograničenje LAG-a i aspekt koji se mora poboljšati. Pozitivno je to što lokalno stanovništvo je jako komunikativno i zahvaljujući dugotrajnoj turističkoj djelatnosti poznaju više stranih jezika. Također je zabrinjavajuća brojka od 200 osoba koje nemaju završenu nikakvu školu, ali to je vjerojatno posljedica velikog broja starijih osoba. Struktura obrazovanih kadrova na razini srednjeg i visokog obrazovanja ne odgovara potrebama gospodarstva kao i kompetencije obrazovanih kadrova koje nisu u skladu s potrebama gospodarstva. Ovaj se problem se rješava izgradnjom novih nastavnih programa u srednjoškolskom strukovnom obrazovanju, ali i promjenama koje će donijeti novi zakoni u visokom obrazovanju. Za sad sve to ide presporo i područje ima najviše ekonomista i pravnika za kojih nema dovoljno radnih mjesta. U narednoj tablici prikazana je obrazovna struktura osoba starijih od 15 godina prema najvišoj završenoj školi i prema spolu.

Tablica 16 - Stanovništvo starije od 15 godina prema stupnju obrazovanja i spolu

Grad/Općina	Spol	Ukupno	Bez škole	1-3 razred OŠ	4-7 razred OŠ	OŠ	SSS	VŠS VSS	Nepoznato
Labin	Svi	10.290	74	80	936	1.688	5.618	1.877	17
	M	4.993	14	18	263	645	3.156	889	8
	Ž	5.297	60	62	673	1.043	2.462	988	9
Kršan	Svi	2.627	25	33	263	578	1.473	249	6
	M	1.303	5	12	75	234	858	115	4
	Ž	1.324	20	21	188	344	615	134	2
Pićan	Svi	1.586	5	25	275	342	793	145	1
	M	789	-	8	111	144	457	68	1
	Ž	797	5	17	164	198	336	77	-
Raša	Svi	2.844	58	29	338	628	1.499	292	-
	M	1.334	12	7	93	271	846	115	-
	Ž	1.500	46	22	245	357	653	177	-
Sveta Nedelja	Svi	2.641	32	26	176	612	1.509	286	-
	M	1.305	9	10	42	212	910	122	-
	Ž	1.336	23	16	134	400	599	164	-
LAG		19.988	194	193	1.988	3.848	10.892	2.849	24

Izvor: www.dzs.hr, Popis stanovništva, kućanstva i stanova 2011.g., preuzeto 16. prosinca 2015.

3 ANALIZA RAZVOJNIH POTREBA PODRUČJA LAG-a

3.1 SWOT - Snage, slabosti, prilike i prijetnje područja LAG-a

U nastavku se nalaze tablica SWOT analize za područje LAG-a koja proizlazi iz prethodno predočenog opisa područja LAG-a i analiza konkretnih razvojnih potreba/problema područja na koje će ciljevima, prioritetima i mjerama djelovati LRS.

Tablica 17 - SWOT analiza za područje LAG-a

SNAGE	SLABOSTI
<p>Opće zemljopisne značajke:</p> <ol style="list-style-type: none"> Prometni i geopolitički položaj LAG-a izuzetno je povoljan LAG područje ima prisutnu kombinaciju mediteranske, kontinentalne i planinske 	<p>Opće zemljopisne značajke:</p> <ol style="list-style-type: none"> Prometna infrastruktura na području nije u potpunosti razvijena, a nerazvrstane ceste su nekvalitetne

<p>klime koje su pogodne za razvoj turizma, poljoprivrede i korištenje obnovljivih izvora energije</p> <ol style="list-style-type: none"> 3. Na malom području od 390 km² nalaze se raznolika prirodna bogatstva i značajni izvori pitke vode 4. JLS-ovi na području LAG-a imaju bogatu kulturnu materijalnu i nematerijalnu baštinu 5. Turizam na principu „sunca i mora“ vrlo je razvijen, kakvoća mora je izvrsna te je prisutan visoki stupanj opremljenosti plaža 6. Na području je uspostavljen sustav odvojenog prikupljanja otpada 7. Na području grada Labina uspješno se koriste mjere za energetske obnovu zgrada u javnom i privatnom vlasništvu 8. U Općini Sveta Nedelja izgrađena pretovarna stanica Cere 	<ol style="list-style-type: none"> 2. Na području ne postoje uređene biciklističke staze što loše djeluje na turizam i život stanovništva 3. Nedovoljno je razvijena komunalna infrastruktura, a komunalna opremljenost je na niskom nivou 4. Sustav za navodnjavanje na većim poljoprivrednim površinama uopće ne postoji 5. Na području ne postoji odlagalište građevinskog otpada koje je izgrađeno u skladu sa zakonskom regulativom 6. Postoji relativno ekološko zagađenje na područjima usko vezanima uz proizvodne pogone i industriju na području LAG-a 7. Područje karakterizira mnogo usitnjenih parcela i zemljišnih posjeda što nije pogodno za poljoprivrednu proizvodnju i korištenje uopće 8. Nedovoljno su iskorištena poljoprivredna i šumska zemljišta i šume u vlasništvu države i privatnom vlasništvu 9. Iskorištenost obnovljivih izvora energije je nedovoljna 10. Nedostatni su kapaciteti domova za starije osobe i skrbi za djecu (vrtići) 11. Nedostatne aktivnosti za starije osobe i nerazvijeni sustav izvaninstitucionalne skrbi za starije osobe na području JLS-a u sastavu LAG-a 12. Pokrivenost područja WIFI-em je nedovoljna 13. Područje šuma nije adekvatno zaštićeno i valorizirano
<p>Gospodarske značajke:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Veliki broj tradicijskih manifestacija/festivala na LAG području 2. LAG ima dugogodišnju industrijsku tradiciju 3. Na području LAG-a djeluje niz gospodarskih subjekata koji tokom cijele godine daju doprinos zapošljavanju i stvaranju prihoda za zajednicu 4. Dobra povezanost i međusobna suradnja između JLS-ova na LAG području 5. Značajan broj registriranih subjekata - poljoprivrednih gospodarstva na LAG području 6. Veliki kompleksi poljoprivrednih zemljišta u Raškoj dolini i Čepićkom polju 	<p>Gospodarske značajke:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Neke poljoprivredne aktivnosti na području LAG-a su hobističke i ne postoje registrirani pravni subjekti 2. Značajan postotak nositelja/odgovorne osobe poljoprivrednog gospodarstva je starije od 65 godina 3. U proizvodnji se koristi zastarjela tehnologija i nisu uvedene mjere za zaštitu okoliša 4. Nedostatak vlastitih izvora financiranja za nova ulaganja i nove projekte 5. Nedovoljno jaka sinergija turizma i ruralnih djelatnosti (poljoprivreda) 6. Destinacija LAG-a je nedovoljno „izbrendirana“ i slabo vidljiva

<p>7. Područje ima dugu tradiciju pčelarstva</p> <p>Društvene značajke:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Multikulturalnost i multietničnost područja s gostoljubivim, komunikativnim i radišnim lokalnim stanovništvom 2. LAG ima 92 člana, 3 godine aktivnog rada te ima visoko obrazovanu stručnu službu 3. Dio članova LAG-a su stručni i iskusni za sektore iz kojih dolaze te su prepoznati od strane lokalne zajednice 4. Dio članova LAG-a posjeduje iskustvo u pripremi i provedbi EU i nacionalnih projekata 5. LAG je uspostavio suradnje s većim brojem domaćim i međunarodnih partnera te je član ELARD mreže 	<ol style="list-style-type: none"> 7. Lokalnim proizvođačima nedostaju atraktivni prostori za prodaju proizvoda što uzrokuje i nedovoljno jaki vizualni i drugi identitet proizvoda 8. Područje obilježava kratko trajanje turističke sezone 9. Smještajni kapaciteti za potrebe turizma su jako mali 10. Lokalno gospodarstvo ne koristi u potpunosti sve resurse 11. Nezaposlenost izvan turističke sezone je jako visoka te je visok udio žena u nezaposlenom stanovništvu <p>Društvene značajke:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Civilno društvo je slabo razvijeno kao i sustav volontiranja 2. Udio visoko obrazovanog stanovništva na LAG području je manji u odnosu na županijski i državni prosjek 3. Područje ima velik udio starog stanovništva i gustoću stanovništva ispod državnog prosjeka 4. Na području LAG-a ne postoji sustav poticanja mladih koji bi spriječio odljev i pad nataliteta 5. Potrebe gospodarstva i tržišta rada nisu usklađene sa obrazovnom strukturom 6. Lokalno stanovništvo je nedovoljno informirano o EU fondovima 7. Nemotiviranost i nezainteresiranost lokalnog stanovništva i dijela članova LAG-a za aktivnosti koje provodi LAG 8. LAG je jako ovisan o jednom izvoru financiranja što dovodi u opasnost njegovo funkcioniranje
PRILIKE	PRIJETNJE
<p>Opće značajke:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Članstvo Republike Hrvatske u Europskoj uniji omogućava korištenje sredstava iz EU fondova 2. Financiranje programa i projekata unutar CLLD Strategije na području LAG-a 3. Mogućnosti korištenja obnovljivih izvora energije, blizina i raspoloživost elektroenergetskih izvora, magistralnog plinovoda i izvora pitke vode, geotermalne energije iz rudnika 4. 17,3% površine LAG-a uključeno u NATURU 2000 što je pogodno za razvoj 	<p>Opće značajke:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Čitavom svijetu prijete klimatske promjene koje nepovoljno utječu na život i zdravlje ljudi 2. Elementarne nepogode (tuča, pijavica i sl.) koje uništavaju infrastrukturu i gospodarstvo 3. Sporost države u rješavanju imovinsko-pravnih odnosa

<p>projekata vezanih uz očuvanje biološke raznolikosti i zaštitu okoliša</p>	
<p>Gospodarske značajke:</p> <ol style="list-style-type: none"> 5. Mogućnosti za razvoj cjelogodišnjeg turizma i turističkog potencijala starogradskih jezgri i malih ruralnih naselja na cjelokupnom LAG području 6. Postoji prilika stavljanja u funkciju neobrađenog poljoprivrednog zemljište na području LAG-a 7. Poticanje javno-privatnog partnerstva i mogućnost raznih oblika udruživanja i umrežavanja 8. Ubrzano je izdavanje građevinskih dozvola, stvoreni su e-upisnici i e-matice može ubrzati procese pokretanja tvrtki 9. Mogućnost dodatnog razvoja OPG-a, obrtništva, malog i srednjeg poduzetništva kroz mjere poticanja iz programa/proračuna JLS-a na LAG području 10. Mogućnost razvoja ekološke poljoprivrede zbog nezagađenog zemljišta i povoljne klime 11. Valorizacija napuštene rudarsko-industrijske baštine za potrebe gospodarskog i turističkog rasta i razvoja LAG područja 12. Raste potražnja za korištenjem ljekovitog i aromatičnog bilja na području EU 	<p>Gospodarske značajke:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Konkurencija u poljoprivrednoj proizvodnji jača svoje tehnološke kapacitete 2. Industrijski proizvođači na području LAG-a mogu nepovoljno utjecati na okoliš 3. Na područja je prisutna politička nestabilnost i nefunkcionalna državna/regionalna/lokalna tijela nadležna za provođenje mjera/programa poticanja i razvoja poljoprivrede, gospodarstva, turizma 4. Porezna politika je nestabilna i nepredvidiva, a stopa PDV-a na poljoprivredne proizvode može porasti 5. Zakonska regulativa za provedbu i realizaciju određenih poslovnih ulaganja je složena, izmjene zakona su česte, a zakonski propisi međusobno neusklađeni
<p>Društvene značajke:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Moguća suradnja sa LAG-ovima u Hrvatskoj i inozemstvu u cilju zajedničkog djelovanja i suradnje za potrebe ruralnog razvoja 2. Moguća suradnja drugim organizacijama u inozemstvu na pripremi i provedbi projekata 	<p>Društvene značajke:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Druge, posebno razvijenije sredine, nude bolje prilike za mlade koji zbog toga odlaze 2. Druga područja stvaraju kvalitetniju turističku ponudu uz sinergiju svih lokalnih dionika zbog čega turisti odlaze na druga područja 3. Drugi LAG-ovi u blizini brži i agilniji u sklapanju suradnji za ključne projekte transnacionalne i međuteritorialne suradnje

Elementi koji su identificirani u SWOT analizi pružaju širok uvid u probleme s kojima se LAG kontinuirano suočava te su iskorišteni kao temelj za utvrđivanje konkretnih problema i razvojnih potreba koje će adresirati ova LRS:

Tablica 18 - Prikaz problema i razvojnih potreba koji se rješavaju provedbom LRS

Gospodarstvo	
PROBLEMI	RAZVOJNE POTREBE

<ul style="list-style-type: none"> • MSP u segmentu poljoprivrede nerazvijeni • Ne koriste alate za zaštitu okoliša • Ne posjeduju sredstva za početna ulaganja i razvoj proizvodnje/prerade • Posjeduju staru tehnologiju • Nedovoljna uključenost mladih u poljoprivredu u kojoj prevladavaju stariji • Mali poljoprivrednici nemaju kapacitet za rast i razvoj • Nedovoljna razvijenost nepoljoprivrednih djelatnosti i slaba sinergija u turizmu • Oslanjanje na proizvod „sunce i more“ • Nedostatni smještajni kapaciteti u ruralnome turizmu • Nedovoljna iskorištenost tradicijskih proizvoda • Skraćeno trajanje turističke sezone i smanjen broj radnih mjesta • Slabo poštivanje standarda zaštite okoliša u poljoprivrednoj i nepoljoprivrednoj proizvodnji 	<ul style="list-style-type: none"> • Podržati razvoj malih i srednjih poduzeća u segmentu poljoprivrede kroz posebno kreirane mjere koje će omogućiti razvoj proizvodnje i prerade • Povećati broj mladih osoba koje se uključuju u poljoprivredu • Ojačati male poljoprivrednike i omogućiti početak poljoprivredne djelatnosti za pojedina poduzeća • Omogućiti nastanak i razvoj nepoljoprivrednih djelatnosti i njihovo uključivanje u turističku ponudu područja • Povećati turističku vidljivost i prepoznatljivost područja kroz ulaganja u prepoznatljive lokalne nepoljoprivredne proizvode • Stvoriti pozitivan utjecaj na produženje turističke sezone i povećanje broja zaposlenih provedbom LRS • Osigurati mjere za zaštitu okoliša u proizvodnji i preradi
Opće značajke područja	
PROBLEMI	RAZVOJNE POTREBE
<ul style="list-style-type: none"> • Nedovoljni i nejednako razvijena društvena infrastruktura • Smanjena kvaliteta života lokalnog stanovništva • Šumska područja nisu adekvatno zaštićena i valorizirana 	<ul style="list-style-type: none"> • Povećati kvalitetu života lokalnog stanovništva kroz razvoj društvene infrastrukture • Poboljšati zaštitu šumskih područja
Društvene značajke	
PROBLEMI	RAZVOJNE POTREBE
<ul style="list-style-type: none"> • Nedovoljno razvijeni kapaciteti LAG-a i nedovoljna interakcija s članstvom • Članovi nisu dovoljno upoznati s fondovima EU i prilikama koje iz njih proizlaze • Ne postoje kvalitetni sustavi suradnje proizvođača, mogućnost zajedničkog izlaska na tržište, a prepoznatljivost proizvoda je loša • Međunarodna suradnja nije dovoljno institucionalizirana i LAG ne koristi dovoljni druge izvore financiranja izvan mjera ruralnog razvoja 	<ul style="list-style-type: none"> • Ojačati LAG, njegovo osoblje i povećati broj aktivnih članova • Upoznati članove s mogućnostima iz fondova EU te im dodjeljivati sredstva u okviru Mjere 19 PRR i ove LRS • Uspostaviti i održavati sustave suradnje proizvođača i podržavati njihov izlazak na tržište • Poboljšati intenzitet međunarodne suradnje i prijavljivati projekte izvan PRR-a

Izvor: Materijal izrađen od strane LAG-a, 2015.g.

4 VIZIJA I RAZVOJNI CILJEVI ZA PODRUČJE LAG-A

Vizija sadrži prikaz željenog i ciljanog stanja područja LAG-a te daje odgovor na pitanje gdje se vidi budućnosti:

Vizija - Područje LAG-a prostor je održivog i uravnoteženog razvoja, modernog gospodarstva i poljoprivrede, pune zaposlenosti i prepoznatljive turističke ponude temeljene na bogatoj kulturnoj i povijesnoj baštini, prirodnim ljepotama i tradicijskim vrijednostima. Područje LAG-a mjesto je gdje su cjeloživotno obrazovanje, suradnja i stjecanje novih znanja način života, ugodno i privlačno za život svih generacija

4.1 Ciljevi, prioriteti, mjere LRS za područja LAG-a temeljeni na mogućnostima PRR 2014 – 2020

Strateški/ razvojni ciljevi područja LAG-a predstavljaju skup mjerljivih, jasno formuliranih i međusobno sukladnih ishoda koji proizlaze iz analize područja, odgovor su na prethodno identificirane probleme i usmjereni su na dostizanje željenoga stanja prikazanog u viziji područja. Za potrebe provedbe LRS identificirana su tri SMART cilja koji su grafički prikazani i opisani u nastavku.

Slika 1. SMART ciljevi LRS 2016.-2020.g.

SMART CILJ 1 - Povećati razinu konkurentnosti gospodarstva ulaganjem u razvoj malih i srednjih poduzeća u segmentu poljoprivrede

SMART CILJ 2² - Poboljšati kvalitetu života lokalnog stanovništva ulaganjem u poboljšanje društvene infrastrukture

SMART CILJ 3³ - Ojačati LAG, međusektorsku i međunarodnu suradnju na području LAG-a s ciljem osnaživanja cijele ruralne zajednice (HORIZONTALNI CILJ)

Izvor: Materijal izrađen od strane LAG-a, 2015.g., 2019.g.

SMART CILJ 1 - Povećati razinu konkurentnosti gospodarstva ulaganjem u razvoj malih i srednjih poduzeća u segmentu poljoprivrede

Budući da prilike iz fondova EU stvaraju prostor za iskorištavanje velikih površina zemljišta i plodnoga tla, u okviru ovoga cilja bit će identificirani prioriteti i mjere za jačanje poduzetništva u segmentu poljoprivrede, s naglaskom na iskorištenje prilika za mlade i male proizvođače. Time će se otvoriti nova radna mjesta, spriječiti depopulacija i starenje stanovništva, ujednačiti razina razvoja u svim jedinicama lokalne samouprave i ovo područje

² Dosadašnji SMART CILJ 3

³ Dosadašnji SMART CILJ 5

učiniti konkurentnim u odnosu na druga sada razvijenija područja, a poduzetnicima će se učiniti dostupnijim nove tehnologije koje će omogućiti daljnji razvoj, ali i početna ulaganja u nove proizvođače.

SMART CILJ 2 - Poboljšati kvalitetu života lokalnog stanovništva ulaganjem u poboljšanje društvene infrastrukture

Ostvarenje ovoga cilja značit će neposredno poboljšanje kvalitete života lokalnog stanovništva, ujednačavanje razine razvoja cijelog područja i smanjenje depopulacije zbog konkretnih unaprjeđenja u društvenoj ruralnoj infrastrukturi koja povećavaju atraktivnost područja LAG-a i osiguravaju temeljne preduvjete za kvalitetan život. U okviru ovog cilja ulagat će se u manja poboljšanja društvene infrastrukture javne namjene kao što su parkovi, dječja igrališta, biciklističke staze, rekreacijske zone i slično koji će omogućiti kvalitetnije provođenje slobodnog vremena lokalnog stanovništva, a istovremeno će se moći koristiti i za potrebe turizma.

SMART CILJ 3 - Ojačati LAG, međusektorsku i međunarodnu suradnju na području LAG-a s ciljem osnaživanja cijele ruralne zajednice (HORIZONTALNI CILJ)

Problemi s kojima se područje suočava jesu nezainteresiranost lokalnog stanovništva za međusobnu suradnju, nepoznavanje prilika koje se nude iz fondova EU, nedovoljna vidljivost i nedovoljno jaki kapaciteti LAG-a za pokretanje jačih promjena u lokalnoj zajednici, sporadična međunarodna suradnja, nedovoljna organiziranost i promocija proizvođača na području LAG-a, neprepoznatljivost tradicionalnih proizvoda i visoka ovisnost LAG-a o jednom izvoru financiranja. U okviru ovoga će se cilja unapređivati rad i kapaciteti samoga LAG-a, međunarodna suradnja, rad na projektima koji se financiraju iz drugih izvora, pružanje usluga lokalnome stanovništvu, provedba ove LRS i stvaranje sustava kvalitete za proizvođače u čemu će LAG imati ulogu facilitatora. Ovaj je cilj izuzetno važan za dugoročni opstanak LAG-a, ali i kvalitetnu te adekvatnu provedbu ove LRS. Međunarodne suradnje i projekti omogućit će dodatno jačanje utjecaja LAG-a, pružiti nove prilike njegovim članovima i korisnicima, ali i omogućiti diversifikaciju izvora financiranja te smanjenje ovisnosti o jednom velikom izvoru financiranja. Također, jačanjem kapaciteta ojačat će se i vidljivost LAG-a te njegovih aktivnosti što će imati pozitivan utjecaj na podizanje broja njegovih članova, jačanje svijesti lokalnog stanovništva o mogućnostima korištenja fondova EU i uspostavu jače međusektorske suradnje na ruralnome području, jačanje volonterstva i civilnoga društva, a sve u skladu s LEADER pristupom.

Ova LRS sadrži tri **razvojna cilja** unutar kojih je identificirano 5 **prioriteta i 7 mjera od kojih su 4 skladne tipovima operacija PRR, a 3 su horizontalne**. Prilikom identifikacije prioriteta i mjera vodilo se računa o suglasnosti s prioritetima financiranja navedenim u mjerama PRR, procijenjenom iznosu financiranja koji će LAG-u biti dostupan temeljem podmjere 19.2., stoga su u nastavku identificirani isključivo prioriteti i mjere koje je moguće financirati iz istoga te oni koji odgovaraju potrebama područja. Jednako tako, prioriteti i mjere proizašli su iz baze od 148 projekata, javnih i individualnih konzultacija s više od 300 dionika iz lokalne zajednice, pripadnika različitih sektora.

Tablica 19 - Prikaz ciljeva, prioriteta i mjera LRS

SMART CILJ 1 - Povećati razinu konkurentnosti gospodarstva ulaganjem u razvoj malih i srednjih poduzeća u segmentu poljoprivrede	
Prioritet 1.1. - Ulaganja u razvoj poljoprivredne proizvodnje i prerade proizvoda postojećih proizvođača	Mjera 1.1.1. Restrukturiranje, modernizacija i povećanje konkurentnosti poljoprivrednih gospodarstva (PRR: tip operacije 4.1.1.)

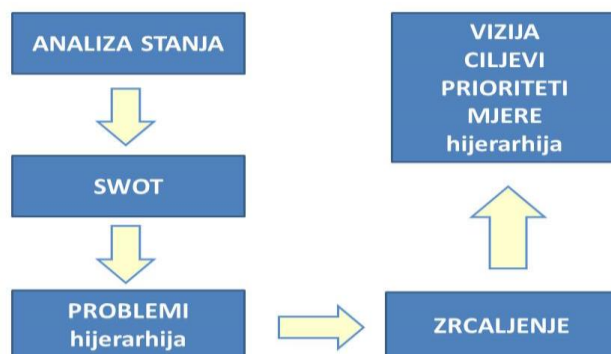
	Mjera 1.1.2. Povećanje dodane vrijednosti poljoprivrednim proizvodima (PRR: tip operacije 4.2.1.)
Prioritet 1.2. - Poticanje specifičnih skupina proizvođača u segmentu proizvodnje i prerade poljoprivrednih proizvoda	Mjera 1.2.2. Potpora razvoju malih poljoprivrednih gospodarstva (PRR: tip operacije 6.3.1.)
SMART CILJ 2 - Poboljšati kvalitetu života lokalnog stanovništva ulaganjem u poboljšanje društvene infrastrukture	
Prioritet 3.1. - Razvoj društvene infrastrukture za poboljšanje kvalitete života lokalnog stanovništva	Mjera 3.1.1. Ulaganja u pokretanje, poboljšanje ili proširenje lokalnih temeljnih usluga za ruralno stanovništvo, uključujući slobodno vrijeme i kulturne aktivnosti te povezanu infrastrukturu (PRR: tip operacije 7.4.1.)
SMART CILJ 3 - Ojačati LAG, međusektorsku i međunarodnu suradnju na području LAG-a s ciljem osnaživanja cijele ruralne zajednice (Horizontalni cilj)	
Prioritet 5.2. - Jačanje kapaciteta LAG-a i provedba temeljnih aktivnosti (horizontalni prioritet)	Mjera 5.2.1. - Provedba LRS Mjera 5.2.2. - Jačanje kapaciteta lokalnih dionika kroz aktivnosti LAG-a (radionice, savjetovanja i informativne aktivnosti)
Prioritet 5.3. - Uspostava i institucionalizacija međunarodne suradnje na području EU i RH (horizontalni prioritet)	Mjera 5.3.1. - Priprema projekata u suradnji s lokalnim dionicima i uključivanje u međunarodne projekte

Izvor: Materijal izrađen od strane LAG-a, 2015.g./2018.g./2019.g.

4.2 Povezanost pojedinih elemenata LRS

Identificirane mjere odgovaraju razvojnim potrebama LAG-a i predstavljaju rješenje određenom problemu. Upravo je zato izrađena SWOT analiza po sektorima te su ekstrahirani podaci od kojih je sastavljena analiza problema i razvojnih potreba. Metodom preslikavanja/zrcaljenja problema u razvojne ciljeve izvršena je identifikacija i prioritizacija SMART ciljeva, prioriteta i konkretnih mjera iz kojih će se financirati konkretni projekti na području LAG-a. Iz donje je slike te pripadajuće tablice vidljiva povezanost razvojnih problema koji proizlaze iz analize stanja s identificiranim SMART ciljevima, prioritetima i mjerama, iz čega je razvodni da su svi dijelovi ove LRS jasno i adekvatno povezani te da identificirane mjere predstavljaju odgovor na identificirane potrebe područja.

Slika 2. - Prikaz povezanosti elemenata LRS

Izvor: Vlastita izrada LAG-a, 2016.g.

Tablica 20 - Povezanost problema s ciljevima, prioritetima i mjerama LRS

Razvojni problem	SMART CILJ 1 - Povećati razinu konkurentnosti gospodarstva ulaganjem u razvoj malih i srednjih poduzeća u segmentu poljoprivrede	
<p>MSP u segmentu poljoprivrede nerazvijeni Ne koriste alate za zaštitu okoliša Ne posjeduju sredstva za početna ulaganja i razvoj proizvodnje/prerade Posjeduju staru tehnologiju Nedovoljna uključenost mladih u poljoprivredu u kojoj prevladavaju stariji Mali poljoprivrednici nemaju kapacitet za rast i razvoj</p>	<p>Prioritet 1.1. - Ulaganja u razvoj poljoprivredne proizvodnje i prerade proizvoda postojećih proizvođača</p>	<p>Mjera 1.1.1. Restrukturiranje, modernizacija i povećanje konkurentnosti poljoprivrednih gospodarstva Mjera 1.1.2. Povećanje dodane vrijednosti poljoprivrednim proizvodima</p>
	<p>Prioritet 1.2. - Poticanje specifičnih skupina proizvođača u segmentu proizvodnje i prerade poljoprivrednih proizvoda</p>	<p>Mjera 1.2.2. Potpora razvoju malih poljoprivrednih gospodarstva</p>
Razvojni problem	SMART CILJ 2 - Poboljšati kvalitetu života lokalnog stanovništva ulaganjem u poboljšanje društvene infrastrukture	
<p>Nedovoljni i nejednako razvijena društvena infrastruktura Smanjena kvaliteta života lokalnog stanovništva</p>	<p>Prioritet 3.1. - Razvoj društvene infrastrukture za poboljšanje kvalitete života lokalnog stanovništva</p>	<p>Mjera 3.1.1. Ulaganja u pokretanje, poboljšanje ili proširenje lokalnih temeljnih usluga za ruralno stanovništvo, uključujući slobodno vrijeme i kulturne aktivnosti te povezanu infrastrukturu</p>
Razvojni problem	SMART CILJ 3 - Ojačati LAG, međusektorsku i međunarodnu suradnju na području LAG-a s ciljem osnaživanja cijele ruralne zajednice (Horizontalni cilj)	
<p>Nedovoljno razvijeni kapaciteti LAG-a i nedovoljna interakcija s članstvom Članovi nisu dovoljno upoznati s fondovima EU i prilikama koje iz njih proizlaze Ne postoje kvalitetni sustavi suradnje proizvođača, mogućnost zajedničkog izlaska na tržište i slaba je prepoznatljivost ruralnih proizvoda Međunarodna suradnja nije dovoljno institucionalizirana i LAG ne koristi dovoljni druge izvore financiranja izvan mjera ruralnog razvoja</p>	<p>Prioritet 5.2. - Jačanje kapaciteta LAG-a i provedba temeljnih aktivnosti</p>	<p>Mjera 5.2.1 - Provedba LRS Mjera 5.2.2 - Jačanje kapaciteta lokalnih dionika kroz aktivnosti LAG-a (radionice, savjetovanja i informativne aktivnosti)</p>
	<p>Prioritet 5.3. - Uspostava i institucionalizacija međunarodne suradnje na području EU i RH</p>	<p>Mjera 5.3.1 - Priprema projekata u suradnji s lokalnim dionicima i uključivanje u međunarodne projekte</p>

Izvor: Vlastita izrada LAG-a, 2016.g./2018.g./2019.g.

4.3 Opis mjera za provedbu LRS (korisnici, uvjeti prihvatljivosti, intenzitet i iznos potpore, kriteriji odabira)

Mjera 1.1.1. - Restrukturiranje, modernizacija i povećanje konkurentnosti poljoprivrednih gospodarstva (PRR: tip operacije 4.1.1.)

Ciljani korisnici Mjere 1.1.1. jesu fizičke i pravne osobe upisane u Upisnik poljoprivrednih gospodarstava sukladno Zakonu o poljoprivredi (NN 118/18), osim fizičkih i pravnih osoba čija je ekonomska veličina manja od 6.000 eura za ulaganja u sektoru voća, povrća i cvijeća i manja od 8.000 eura za ulaganja u ostalim sektorima, te proizvođačke organizacije posebnim propisima kojima se uređuje rad proizvođačkih organizacija.

Uvjeti prihvatljivosti istovjetni su uvjetima prihvatljivosti definiranim u važećem pravilniku o provedbi Mjere 4 „Ulaganja u fizičku imovinu“, Podmjere 4.1. „Potpora za ulaganja u poljoprivredna gospodarstva“ iz PRR (dalje u tekstu: Pravilnik o provedbi Podmjere 4.1.). Iznimno od Pravilnika o provedbi Podmjere 4.1. korisnici potpore jesu poljoprivredna gospodarstva čija se ulaganja odvijaju na području LAG-a. **Prihvatljivi materijalni troškovi** istovjetni su kao u Pravilniku o provedbi Podmjere 4.1. **Prihvatljivi nematerijalni troškovi** istovjetni su kao u Pravilniku o provedbi Podmjere 4.1. **Neprihvatljivi troškovi** istovjetni su kao u Pravilnika o provedbi Podmjere 4.1. Vrijednost javne potpore po korisniku može iznositi od **5.000 eura** do **45.000 eura** u kunsnoj protuvrijednosti. **Intenzitet potpore** istovjetan je intenzitetu potpore definiranom u Pravilniku o provedbi Podmjere 4.1. Mjera 1.1.1. čini **14,54%** ukupnog iznosa za provedbu LRS. **Pokazatelji** na razini Mjere jesu sljedeći: Broj dodijeljenih potpora = 4, Broj ulaganja u prioritetne sektore = 4, Broj otvorenih radnih mjesta = 2. **Doprinosi prioritetima EPFRR-a:** Ova mjera potiče ulaganja u izgradnju, rekonstrukciju i/ili modernizaciju poljoprivrednih gospodarstava sa ciljem povećanja njihovog sudjelovanja na tržištu, samim time i poboljšanja gospodarskih rezultata čime doprinosi fokus području 2A te prioritetu 2 PRR. Promicanje inovativnih poljoprivrednih tehnologija te zaštita okoliša od iznimne su važnosti za rast i opstanak malih i srednjih poduzeća u segmentu poljoprivrede. Kriterij za odabir projekata u okviru provedbe Mjere 1.1.1. jesu:

Kriterij za odabir		Bodovi
1	Veličina gospodarstva SO	Najviše 20
	do 49.999	20
	od 50.000 do 99.999	18
	preko 100.000	10
2	Proizvođačka organizacija/zadruga	20
3	Stručna sprema i radno iskustvo nositelja ili člana/odgovorne osobe ili zaposlenika	Najviše 10
	Završen preddiplomski ili preddiplomski i diplomski sveučilišni studij ili integrirani preddiplomski i diplomski sveučilišni studij ili specijalistički diplomski stručni studij ili stručni studij u trajanju od najmanje tri godine agronomske, šumarske ili biotehnoške struke ili 4 ili više godina radnog iskustva u poljoprivredi	10
	Srednja stručna sprema agronomske, šumarske ili biotehnoške struke ili min. 2 g. radnog iskustva u poljoprivredi	7
4	Ulaganje u prioritetne sektore (voće i povrće, stočarstvo (uključujući peradarstvo), cvjećarstvo i uzgoj aromatičnog bilja za ukrašavanje i preradu, vinogradarstvo i maslinarstvo)	20
5	Tip ulaganja	Najviše 30
	ulaganje u izgradnju, rekonstrukciju i/ili modernizaciju (sa ili bez opremanja)	30
	ulaganje u opremanje	25
	nabava poljoprivredne mehanizacije	20
6	Aktivnosti iz poslovnog plana odnose se na ekološku poljoprivredu	10
7	Broj stanovnika naselja u kojemu se ulaganje provodi	Najviše 15
	Naselja unutar JLS-a u sastavu LAG-a do 499 stanovnika	15

Naselja unutar JLS-a u sastavu LAG-a od 500 do 999 stanovnika	12
Naselja unutar JLS-a u sastavu LAG-a od 1000 do 1999 stanovnika	10
Naselja unutar JLS-a u sastavu LAG-a od 2000 i više stanovnika	8
NAJVEĆI MOGUĆI BROJ BODOVA	105
PRAG PROLAZNOSTI	30

Napomena: Dobivanjem bodova pod kriterijem 2 „Proizvođačka organizacija/zadruga isključuje se mogućnost dobivanja bodova pod kriterijem 1. Veličina gospodarstva SO i obrnuto.

Mjera 1.1.2. - Povećanje dodane vrijednosti poljoprivrednim proizvodima (PRR: operacija 4.2.1.)

Ciljani korisnici Mjere 1.1.2. jesu fizičke i pravne osobe definirane u važećem pravilniku o provedbi Mjere 4 »Ulaganja u fizičku imovinu», Podmjere 4.2. »Potpora za ulaganja u preradu, marketing i/ili razvoj poljoprivrednih proizvoda« iz PRR (dalje u tekstu: Pravilnik o provedbi Podmjere 4.2.), osim proizvoda ribarstva. **Uvjeti prihvatljivosti** istovjetni su kao u Pravilniku o provedbi Podmjere 4.2. **Prihvatljivi materijalni troškovi** istovjetni su kao u Pravilniku o provedbi Podmjere 4.2. **Prihvatljivi nematerijalni troškovi** istovjetni su kao u Pravilniku o provedbi Podmjere 4.2. **Neprihvatljivi troškovi** istovjetni su kao u Pravilniku o provedbi Podmjere 4.2. Vrijednost javne potpore po korisniku može iznositi od **10.000 eura do 46.000 eura** u kunsjoj protuvrijednosti. **Intenzitet potpore** istovjetan je kao u Pravilniku o provedbi Podmjere 4.2. Mjera 1.1.2. čini **9,46%** ukupnog iznosa za provedbu LRS. **Pokazatelji** na razini Mjere jesu sljedeći: Broj korisnika koji su dobili potporu = 2, Broj korisnika koji su uveli nove tehnologije = 2, Broj otvorenih radnih mjesta = 1. **Doprinos prioritetima EPFRR-a:** Ova mjera doprinosi izmjeni strukture poljoprivredne proizvodnje, tj. organiziranju proizvođača u poljoprivredno prehrambene lance putem programa kvalitete te njihovo jače pozicioniranje na tržištu, odnosno fokus području 3A te prioritetu 3 PRR. Primjenom i širenjem inovacija, modernizacijom tehnologija te korištenjem energije iz obnovljivih izvora doprinose horizontalnim ciljevima PRR-a. Kriterij za odabir projekata u okviru provedbe Mjere 1.1.2. jesu:

Kriterij za odabir		Bodovi
1	Veličina poduzeća	Najviše 15
	mikro	15
	mala	10
	srednja	5
2	Proizvođačka organizacija/zadruga	15
3	Ulaganje u prioritetne sektore (prerada mesa i mlijeka, prerada voća i povrća, prerada aromatičnog bilja, prerada maslina i prerada, punjenje i pakiranje pčelinjih proizvoda)	20
4	Tip ulaganja	Najviše 15
	ulaganje u rekonstrukciju i/ili modernizaciju i/ili opremanje postojećih objekata prerade	15
	ulaganje u izgradnju i opremanje novog objekta prerade	10
5	Ulaganje u preradu proizvoda iz ekološkog uzgoja	10
6	Ulaganjem se uvodi inovativni tehničko-tehnološki proizvod/proces	15
7	Ulaganje doprinosi promicanju učinkovitosti resursa te poticanje pomaka prema gospodarstvu s niskom razinom ugljika otpornom na klimatske promjene kroz povećanje učinkovitosti u korištenju energije (fokus područje 5B)	15
8	Broj stanovnika naselja u kojemu se ulaganje provodi	Najviše 20

Naselja unutar JLS-a u sastavu LAG-a do 499 stanovnika	20
Naselja unutar JLS-a u sastavu LAG-a od 500 do 999 stanovnika	18
Naselja unutar JLS-a u sastavu LAG-a od 1000 do 1999 stanovnika	16
Naselja unutar JLS-a u sastavu LAG-a od 2000 i više stanovnika	14
NAJVEĆI MOGUĆI BROJ BODOVA	110
PRAG PROLAZNOSTI	30

Napomena: Dobivanjem bodova pod kriterijem 2. *Proizvođačka organizacija/zadruga* isključuje se mogućnost dobivanja bodova pod kriterijem 1. Veličina poduzeća i obrnuto.

Mjera 1.2.2. - Potpora razvoju malih poljoprivrednih gospodarstva (PRR: tip operacije 6.3.1.)

Ciljani korisnici Mjere 1.2.2. jesu mala poljoprivredna gospodarstva upisana u Upisnik poljoprivrednih gospodarstava, ekonomske veličine iskazane u ukupnom standardnom ekonomskom rezultatu poljoprivrednog gospodarstva od 2.000 eura do 7.999 eura. **Uvjeti prihvatljivosti** istovjetni su kao u važećem Pravilniku o provedbi tipa operacije 6.1.1. „Potpora mladim poljoprivrednicima“ i tipa operacije 6.3.1. „Potpora razvoju malih poljoprivrednih gospodarstava“ u okviru mjere 6 „Razvoj poljoprivrednih gospodarstava i poslovanja“ iz PRR (dalje u tekstu: Pravilnik o provedbi tipa operacije 6.1.1. i 6.3.1.). **Prihvatljivi troškovi** istovjetni su kao u Pravilnik o provedbi tipa operacije 6.1.1. i 6.3.1. Visina potpore po korisniku iznosi **15.000 eura** u kunskoj protuvrijednosti. Iznos potpore je paušalan, do 100% ukupno prihvatljivih troškova. Mjera 1.2.2. čini **63,45%** ukupnog iznosa za provedbu LRS. **Pokazatelji** na razini Mjere jesu sljedeći: Broj korisnika ulaganja = 37, Broj novih gospodarstava = 37, Broj novih radnih mjesta = 9. **Doprinosi prioritetima EPFRR-a:** Budući da se potiče razvoj malih poljoprivrednih gospodarstava u manje razvijenim područjima s ciljem povećanja njihove konkurentnosti ovom mjerom doprinosi se fokus području 2A i prioritetu 2 PRR. Isto tako, doprinosi se generacijskoj obnovi na način da se potiču poljoprivrednici mlađi od 35 godina. Poticanjem malih poljoprivrednih gospodarstava čije aktivnosti iz poslovnog plana doprinose zaštiti okoliša te očuvanju ili stvaranju novih radnih mjesta doprinosi se horizontalnim ciljevima PRR-a. Kriterij za odabir projekata u okviru provedbe Mjere 1.2.2. jesu:

Kriterij	Bodovi
1 Veličina gospodarstva SO	Najviše 10
Od 2.000 do 3.999	7
Od 4.000 do 7.999	10
2 Dob nositelja/odgovorne osobe poljoprivrednog gospodarstva	Najviše 10
Nositelj/odgovorna osoba PG-a na dan podnošenja Zahtjeva za potporu nije starija od 35 godina	10
Nositelj/odgovorna osoba PG-a na dan podnošenja Zahtjeva za potporu starija je od 35 godina i mlađa od 40 godina	8
Nositelj/odgovorna osoba PG-a na dan podnošenja Zahtjeva za potporu starija je od 40 godina	5
3 Aktivnosti iz poslovnog plana imaju pozitivan utjecaj na okoliš	5
4 Aktivnosti iz poslovnog plana pridonose očuvanju postojećih ili stvaranju novih radnih mjesta	10
5 Broj stanovnika naselja u kojem se ulaganje provodi	Najviše 10
Naselja unutar JLS-a u sastavu LAG-a do 499 stanovnika	10
Naselja unutar JLS-a u sastavu LAG-a od 500 do 999 stanovnika	8
Naselja unutar JLS-a u sastavu LAG-a od 1000 do 1999 stanovnika	6
Naselja unutar JLS-a u sastavu LAG-a od 2000 i više stanovnika	4

NAJVEĆI MOGUĆI BROJ BODOVA	45
PRAG PROLAZNOSTI	18

Mjera 3.1.1. – Ulaganja u pokretanje, poboljšanje ili proširenje lokalnih temeljnih usluga za ruralno stanovništvo, uključujući slobodno vrijeme i kulturne aktivnosti te povezanu infrastrukturu (PRR: tip operacije 7.4.1.)

Ciljani korisnici Mjere 3.1.1. jesu a) JLS-ovi u sastavu LAG-a Istočna Istra b) trgovačka društva u većinskom vlasništvu JLS-a u sastavu LAG-a Istočna Istra, c) javne ustanove neprofitnog karaktera u kojima su osnivači JLS u sastavu LAG-a Istočna Istra osim javnih vatrogasnih postrojbi, te lokalnih i regionalnih razvojnih agencija, škola d) udruge koje se bave humanitarnim i društvenim djelatnostima od posebnog interesa za lokalno stanovništvo i čije su djelatnosti u skladu s ciljnim skupinama i klasifikaciji djelatnosti udruga, povezane sa prihvatljivim ulaganjem (isključujući lokalne akcijske grupe, zajednice udruga, zaklade, fundacije) e) vjerske zajednice koje imaju organizacijski oblik na lokalnom nivou i koje se bave humanitarnim i društvenim djelatnostima od posebnog interesa za lokalno stanovništvo i f) LAG Istočna Istra.

Uvjeti prihvatljivosti istovjetni su kao u važećem pravilnika o provedbi mjere 07 „Temeljne usluge i obnova sela u ruralnim područjima“ iz PRR (dalje u tekstu: Pravilnik o provedbi Mjere 7.). **Prihvatljivi troškovi** istovjetni su kao u Pravilnika o provedbi Mjere 7. **Neprihvatljivi troškovi** istovjetni su u Pravilnika o provedbi Mjere 7. Vrijednost javne potpore po korisniku može iznositi od **15.000 eura do 27.000 eura** u kunsnoj protuvrijednosti. **Intenzitet potpore** iznosi do 80% ukupnih prihvatljivih troškova za ulaganje.. Mjera 3.1.1. čini **12,55%** ukupnog iznosa za provedbu LRS. **Pokazatelji** na razini Mjere jesu sljedeći: Broj provedenih ulaganja = 6, Broj stanovnika koji su korisnici ulaganja = 20.000, Broj korisnika ulaganja = 6. **Doprinos prioritetima EPFRR-a:** Mjerom se rješavanju potrebe lokalnog stanovništva koje se odnose na razvoj komunalne, društvene, prometne i turističke infrastrukture. Razvojem temeljnih usluga za ruralno stanovništvo vezanih uz slobodno vrijeme i kulturne aktivnosti u manje razvijenim područjima doprinosi se fokus području 6B i prioritetu 6 PRR. U okviru ove mjere poticati će se ulaganja koja imaju pozitivan utjecaj na okoliš, te koja rješavaju probleme ruralnog stanovništva novim znanjima i inovativnim pristupom, što doprinosi međusektorskim ciljevima PRR-a. Kriterij za odabir projekata u okviru provedbe Mjere 3.1.1. jesu:

Kriterij za odabir	Bodovi
1 Broj stanovnika naselja u kojem se ulaganje provodi	Najviše 20
Naselja unutar JLS-a u sastavu LAG-a do 499 stanovnika	20
Naselja unutar JLS-a u sastavu LAG-a od 500 do 999 stanovnika	17
Naselja unutar JLS-a u sastavu LAG-a od 1000 do 1999 stanovnika	15
Naselja unutar JLS-a u sastavu LAG-a od 2000 do 5000 stanovnika	10
2 Tip ulaganja/prioritetno ulaganje	Najviše 20
ulaganje u rekonstrukciju (sa ili bez opremanja)	20
ulaganje u izgradnju (sa ili bez opremanja)	15
ulaganje u opremanje	10
3 Doprinos kvaliteti života (potencijalni korisnici)	Najviše 20
Ulaganje u javno dostupnu infrastrukturu otvorenu za sve pojedince i sve interesne skupine: javne zelene površine – parkovi i sl.; pješačka staza (koja nije sastavni dio ceste); pješačke zone; otvoreni odvodni kanali (koji nisu sastavni dio ceste); groblja (komunalna infrastruktura i prateće građevine); javne prometne površine (trgovi, pothodnici, nadvožnjaci,	20

	javne stube i prolazi koji nisu sastavni dio ceste); tržnice; dječja igrališta, sportske građevine, rekreacijske zone na rijekama i jezerima, biciklistička staza (koja nije sastavni dio ceste), tematski putovi i parkovi, turistički informativni centri i dr. – sukladno listi prihvatljivih troškova	
	Ulaganje u multifunkcionalnu društvenu infrastrukturu za javnu uporabu: društveni domovi/kulturni centri, vatrogasni domovi i spremišta, planinarski domovi i skloništa, objekti za slatkovodni sportski ribolov (ribički dom, nadstrešnica i drugo)	17
	Ulaganja u građevine za ostvarivanje organizirane njege, odgoja, obrazovanja i zaštite djece do polaska u osnovnu školu (dječji vrtići, rekonstrukcija i opremanje prostora za izvođenje programa predškole u osnovnim školama te rekonstrukcija i opremanje prostora za igraonice pri knjižnicama, zdravstvenim, socijalnim, kulturnim i sportskim ustanovama, udrugama te drugim pravnim osobama u kojima se provode kraći programi odgojno-obrazovnog rada s djecom rane i predškolske dobi	15
NAJVEĆI MOGUĆI BROJ BODOVA		60
PRAG PROLAZNOSTI		35

Za Mjere po prioritetu 5.2. i 5.3. nije naveden opis kao kod prethodnih mjera budući da se radi o horizontalnom cilju te da se ove mjere neće financirati od strane LAG-a kroz provedbu ove LRS, nego neposredno iz PRR i drugih izvora.

4.4 Opis odabira projekta na nivou LAG-a

Postupak ocjenjivanja i odabira projekata, kriterij za odabir projekta i druga pitanja od značaja za odabir projekta na LAG Natječaju LAG propisuje u Pravilniku o uvjetima i postupcima LAG-a „Istočna Istra“ u okviru provedbe Lokalne razvojne strategije za razdoblje 2014-2020 kojeg donosi Upravni odbor LAG-a (u nastavku: Interne procedure).

4.4.1 Opća pravila dodjele i dodatni kriteriji za odabir projekta

Javna potpora projektima dodjeljivati će se putem LAG Natječaja koje će raspisivati LAG po mjerama identificiranim u točki 4.3 LRS. Postupak odabira projekata na LAG razini sastoji se od pet aktivnosti: pripreme i objave LAG Natječaja; podnošenja, zaprimanja i stvaranja prijavnog dosjea projekta; administrativne kontrole projekata (Analiza 1); ocjenjivanja projekata (Analiza 2); i odabira projekata od Upravnog odbora LAG-a.

Prilikom pripreme natječaja, odabrani LAG obavezan je primjenjivati dokumentaciju koju je pripremila Agencija. Agencija dostavlja LAG-u dokumentaciju za svaki pojedini tip operacije u dijelu delegiranih administrativnih provjera. Na taj način, Agencija za plaćanja aktivira pojedini tip operacije. LAG je obavezan dostavljenu dokumentaciju prilagoditi sukladno uvjetima i kriterijima iz LRS i Internim procedurama. Upravni odbor LAG-a donosi odluku o pokretanju pripremnih aktivnosti za objavu LAG Natječaja, koji mora sadržavati najmanje predmet, svrhu i iznos raspoloživih sredstava LAG Natječaja; uvjete prihvatljivosti nositelja projekta i dokumentaciju; uvjete prihvatljivosti projekta i dokumentaciju; uvjete prihvatljivosti troškova i dokumentaciju; kriterije odabira projekata i dokumentaciju; prihvatljive i neprihvatljive troškove; detaljni postupak odabira projekata; visinu i intenzitet potpore (s jasno definiranim uvećanjima); način, uvjete i rokove prijave projekta; kontakt podatke; popis priloga i obrazaca. Tekst LAG Natječaja zajedno s priložima i obrascima mora biti odobren od Upravnog odbora LAG-a i objavljen na mrežnoj stranici LAG-a, a može se objaviti i u lokalnim medijima (novine, radio, tv), te na službenim stranicama JLS-a u sastavu LAG-a. Interne procedure LAG-a (priručnici, kontrolne liste, odluke, obrasci, itd.) moraju biti

spremne, izrađene i odobrene od Upravnog odbora LAG-a a prije objave LAG Natječaja. Od datuma objave LAG Natječaja do datuma početka podnošenja prijave projekata mora proći minimalno četrnaest (14) dana. Razdoblje podnošenja prijave mora trajati minimalno trideset (30) dana a maksimalno 60 (šezdeset) dana. Nakon objave LAG Natječaja LAG će održati edukaciju za potencijalne prijavitelje, te javno objaviti pitanja i odgovore na mrežnoj stranici LAG-a. Nositelj projekta ima pravo na dodjelu potpore više puta unutar iste mjere tijekom programskog razdoblja, međutim prednost će imati nositelj projekta kojemu po istoj mjeri još nije bila dodijeljena potpora. Iznimno, nositelj projekta ima pravo na jednu potporu unutar iste mjere u programskom razdoblju ukoliko je to propisao provedbenim podzakonskim aktima i Pravilnicima o mjerama iz PRR-a (npr. M06). Najviši iznos vrijednosti projekta koji se može prijaviti na LAG Natječaj iznosi 100.000,00 eura u protuvrijednosti u kunama. Nositelj projekta može podnijeti prijavu projekta pod uvjetom da isti projekt nije već prijavio na nacionalni natječaj Agencije, te mu je isti odobren ili je u procesu ocjenjivanja. Da bi projekt bio odabran za dodjelu potpore za provedbu LRS LAG-a, sjedište Nositelja projekta, odnosno PG-a mora biti na području LAG-a i ulaganje se mora provoditi na području LAG-a. Način podnošenja prijave projekta biti će jasno naznačen u LAG Natječaju.

4.4.1.1 Dodatni kriterij za odabir projekta

Ukoliko dva ili više prijave projekta po istoj mjeri imaju jednak broj bodova nakon izvršenog rangiranja sukladno kriterijima za odabir projekta, a prelaze prag prolaznosti, izvršiti će se rangiranje prijave projekta prema dodatnim kriterijima za odabir na način da prioritet ide sljedećim redoslijedom:

1. Prednost ima prijavitelj čiji projekt doprinosi stvaranju većeg broja radnih mjesta
2. Prednost ima prijavitelj čije se ulaganje provodi u naselju sa manjim brojem stanovnika;
3. Prednost ima prijavitelj koji je prvi (dan, sat, minuta, sekunda) podnio prijavu projekta na LAG natječaj.

Kriterij 1. ima najveću važnost, što znači da će se kriterij 2. primjenjivati samo ukoliko prijavitelji i po kriteriju 1. budu imali jednak broj bodova. Kriterij 3. primjenjivati će se ako i po kriteriju 2. budu imali jednako bodova. Ako dvije ili više prijave projekata i nakon takve provjere imaju isti broj bodova i isto vrijeme podnošenja prijave, provest će se postupak izvlačenja slučajnim odabirom u prisutnosti javnog bilježnika.

4.4.2 Administrativna provjera i vrednovanje pristiglih prijava

LAG zaprima prijave projekata za LAG Natječaj. LAG administrator evidentira datum prijema i zatvorenu prijavu projekta predaje Povjerenstvu za otvaranje prijave (daljnjem tekstu: Povjerenstvo). Povjerenstvo imenuje Upravni odbor LAG-a i čine ga Predsjednik Povjerenstva i LAG administratori. Povjerenstvo paralelno sa otvaranjem prijave stvara dosje projekta za svaku pristiglu prijavu i izrađuje inicijalnu rang listu. Redoslijed prijave projekata iz inicijalne rang liste započinje od projekata s najvećim zatraženim brojem bodova i završava s projektima s najmanje zatraženim brojem bodova. Nakon što je utvrđena inicijalna rang lista od strane Povjerenstva, započinje 1. faza u postupku odabira projekata: administrativna kontrola projekata (analiza 1). Cilj analize 1 je provjera potpunosti prijave projekta, prihvatljivosti nositelja projekta, osnovnih uvjeta prihvatljivosti projekta. U postupku administrativne kontrole postupa se prema zadanim, jasnim i transparentnim pravilima, jednakim za sve nositelje projekata, obazirući se samo i isključivo na postavljene administrativne zahtjeve. Analizu 1 obavljaju LAG administratori pri čemu isti ne mogu biti članovi niti jednog tijela LAG-a (osim Povjerenstva) koje sudjeluje u postupku odabira projekata. Nakon završetka analize 1, za sve pozitivne projekte odabrani LAG provodi 2. fazu u postupku odabira projekata: ocjenjivanje projekata (analiza 2). Cilj analize 2 je provjera prihvatljivosti projekta sukladno uvjetima i kriterijima iz LRS-a, sukladnosti s kriterijima

odabira (utvrđivanje broja bodova po projektu), utvrđivanje prihvatljivih troškova i iznosa istih sukladno odabranoj LRS, utvrđivanje intenziteta i iznosa potpore. Sve navedene provjere, odabrani LAG može provjeriti i u analizi 1, osim usklađenosti s kriterijima odabira ako nisu jednoznačno provjerljivi/mjerljivi, odnosno ako njihova provjera može dovesti do subjektivnog ocjenjivanja. Analizu 2 obavlja Ocjenjivački odbor LAG-a. Članove Ocjenjivačkog odbora LAG-a (u nastavku: ocjenjivači) imenuje Upravni odbor LAG-a. Ocjenjivači ne mogu biti članovi niti jednog tijela LAG-a (osim Povjerenstva) koje sudjeluje u postupku odabira projekata. Ocjenjivači provjeravaju usklađenost projekta s uvjetima prihvatljivosti i kriterijima odabira iz LRS, utvrđuju se prihvatljivi troškovi/aktivnosti i iznosi, intenzitet i iznos javne potpore, broj bodova po projektu uvidom u zaprimljene dokumente. Ako se dodjela bodova zasniva na svakom pojedinom kriteriju odabira koji nije jednoznačno mjerljiv i provjerljiv u tom slučaju za svaki projekt zbrajaju se ostvareni bodovi po svakom ocjenjivaču i izračuna se prosječno ostvareni broj bodova za pojedini projekt. Ocjenjivači moraju obrazložiti zašto je nositelj projekta ostvario bodove po svakom kriteriju. LAG može tražiti dopunu dokumentacije ili dodatna obrazloženja/ispravke vezan uz dostavljenu dokumentaciju prijavitelja koji je dužan odgovoriti u roku od 7 dana od dana primitka Zahtjeva za dopunu/obrazloženje/ispravak. Ako dokumentacija tražena putem Zahtjeva za dopunu/obrazloženje/ispravak nije dostavljena/nije dostavljena u propisanome roku/nije potpuna/nije odgovarajuća, takvi projekti se isključuju iz daljnjeg postupka odabira.

4.4.3 Donošenje odluke Upravnog odbora i pravo prigovora

Upravno odbor LAG-a je izvršno tijelo LAG-a koje sudjeluje u postupku odabira projekata na LAG Natječaju. Nakon što su prijave projekata isključene iz analize 1/analize 2 ili su pozitivne nakon analize 2, LAG saziva sjednicu Upravnog odbora kako bi članovi Upravnog odbora za svaki pozitivan i/ili negativan projekt mogli provesti glasovanje i time započine 3. fazu u postupku odabira projekata: Odabir projekata od strane Upravnog odbora.

LAG prilikom odabira projekata mora osigurati načela da nakon isključenja članova Upravnog odbora kod kojih je utvrđen sukob interesa, najmanje 51% članova Upravnog odbora mora imati pravo glasa prilikom odlučivanja; da za odabir projekta mora glasovati natpolovična većina članova Upravnog odbora s pravom glasa; da bilo koja pojedinačna interesna skupina ne posjeduje više od 49% glasačkih prava prilikom odlučivanja; da od članova Upravnog odbora koji su glasovali za projekt najmanje 50% glasova pripada partnerima koji ne pripadaju tijelima javne vlasti; da kvorum od 51% članova mora fizički prisustvovati sjednicama Upravnog odbora kako bi odluke bile pravovaljane, upotreba pisane procedure kako bi se omogućio kvorum nije dozvoljena; da je glasovanje upotrebom pisane procedure dozvoljeno sukladno članku 34. Uredbe (EU) br. 1303/2013 uz poštivanje ranije navedenog kvoruma; nepristranost i transparentnost prilikom odabira projekata; jednakost u postupanju prema svim nositeljima projekata i svim uključenim stranama prilikom postupka odabira projekata; zaštitu osobnih podataka i zabranu diskriminacije po bilo kojoj osnovi kao što su rasa, boja kože, spol, jezik, vjera, političko ili drugo uvjerenje, nacionalno ili socijalno podrijetlo, imovina, rođenje, naobrazba, društveni položaj ili druge osobine. Nakon odabira projekata od strane Upravnog odbora, LAG izdaje odluke i šalje ih nositeljima projekata sukladno propisanome u LAG Natječaju. U slučaju da se nakon izuzimanja članova Upravnog odbora zbog sukoba interesa ne može osigurati kvorum i ravnopravnost u odlučivanju, odlučivanje o odabiru projekta obavlja Skupština LAG-a, pri čemu prilikom odlučivanja vrijede ista načela i pravila koja vrijede za Upravni odbor LAG-a. Nositelji projekata imaju pravo podnijeti prigovor na odluke LAG-a zbog: povrede odredbi LAG Natječaja; pogrešno i nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja; i/ili pogrešne primjene pravnog propisa na kojem se temelji odluka. Prigovor se podnosi preporučenom poštom na adresu LAG-a u roku propisanom LAG Natječajem. LAG imenuje članove Tijela za prigovore. Sastav, imenovanje,

ovlasti i obveze Tijela za prigovor LAG propisuje Internim procedurama. Članovi Tijela za prigovor ne smiju sudjelovati u niti jednoj od faza u postupku odabira projekata i ne smiju biti u sukobu interesa. Odluke Tijela za prigovor su konačne i ne mogu biti promijenjene od strane Upravnog odbora.

4.4.4. Mjere za izbjegavanje sukoba interesa i način postupanja u slučaju prijave LAG-a na LAG Natječaj

LAG mora osigurati i spriječiti bilo kakvu mogućnost pojave sukoba interesa. Sve osobe koje sudjeluju u postupku odabira projekata moraju biti upoznate s popisom nositelja projekata prijavljenih na LAG Natječaj. Nakon toga te osobe potpisuju Izjavu o nepristranosti i povjerljivosti kojom potvrđuju da se one i/ili članovi njihovih obitelji ne nalaze u sukobu interesa. Istom izjavom osoba potvrđuje da nema osobnih interesa koji mogu utjecati na nepristranost prilikom postupka odabira projekata i da će u postupku odabira projekata postupati časno, pošteno, savjesno, odgovorno i nepristrano čuvajući povjerljivost podataka i informacija te vlastitu vjerodostojnost i dostojanstvo. U slučaju saznanja da se nalazi u sukobu interesa, osoba koja sudjeluje u postupku odabira projekata obvezna je o tome odmah izvijestiti ostale sudionike i nadležno tijelo LAG-a te pisanim putem zatražiti izuzimanje iz daljnjeg postupka u vezi s projektom na koji se odnosi utvrđeni sukob interesa. U toj situaciji odabrani LAG izuzima takvu osobu iz daljnjeg postupanja kod predmetnog projekta.

Ukoliko se na LAG Natječaj prijavi sam LAG, radi transparentnosti i izbjegavanja sukoba interesa, postupak administrativne kontrole projekata (Analiza 1) i postupak ocjenjivanja projekata (Analiza 2) vršit će Ocjenjivački odbor koji će predložiti projekte za sufinanciranje Skupštini LAG-a koja će odlučivati o odabiru projekata.

4.5 Opis tema planiranih projekta suradnje i način odabira projekata suradnje

LAG je izvršio detaljnu analizu i planiranje projekata međunarodne i transnacionalne suradnje s postojećim partnerima. Cilj suradnje jest ojačati kapacitete članova i stručnog osoblja LAG-a, diversificirati izvore financiranja LAG-a, osigurati diversifikaciju turističke ponude i prepoznatljivost područja, kao i ojačati poljoprivredu te nepoljoprivredne grane. Međunarodna i transnacionalna suradnja doprinosi održivom razvoju LAG područja, kao i društveno-ekonomskom razvoju LAG-a za zadovoljavanje vlastitih potreba i interesa svih stanovnika, članova LAG-a i gospodarskih subjekata.

4.5.1 Projekti međuteritorijalne i transnacionalne suradnje

U okviru provedbe *međuteritorijane suradnje*, LAG će provoditi projekt suradnje usmjeren poticanju **razvoja lokalnih manjih poljoprivrednih proizvođača i uvođenje lokalnih namirnica u prehranu u javnim ustanovama**. Projektni partneri povezati će se na lokalnoj razini kako bi razmjenjivali svoja iskustva, informacije i projekte i aktivnosti. Predstaviti će svoje najbolje prakse i izazove vezane uz očuvanje i promociju lokalnog proizvoda. Projekt suradnje usmjeriti će se i onim najmlađima. Cilj je da već djeca vrtičke dobi usvajaju i razvijaju svijest o važnosti zdrave prehrane kao bitnog čimbenika očuvanja zdravlja i vitalnosti. Ujedno u sklopu projekta pokrenuti će se promotivnu kampanju o važnosti sezonskih lokalnih i organskih proizvoda i dobiti njihove konzumacije usmjerenih prema velikim subjektima potrošnje poput hotela, restorana i javnih kuhinja (vrtići, škole, domovi za starije, itd.). Provedba projekta suradnje obuhvatiti će „pripreme radnje“ poput animacije ključnih dionika (predstavnika lokalnih i regionalnih vlasti, ravnatelja institucija i njihovog osoblja, poljoprivrednika i šire javnosti), dubinsku analizu postojećih zakonskih regulativa, analizu tržišta i proizvoda i slično. Projekt suradnje definiran je na zajedničkom sastanku

LAG-ova sa područja Istarske županije, a podržan je i od strane županijskih institucija (Agencija za ruralni razvoj Istre, Istarska županija).

U okviru provedbe *transnacionalnih projekta suradnje*, LAG planira uspostaviti odnose sa slovenskim LAG-om „LAS s CILjem“ u **području razvoja pčelarstva**. Cilj suradnje je omogućiti valorizaciju „Labinskog“ meda, a konačni cilj je oformljivanje gradskog pčelinjaka po uzoru na inozemne partnere. U travnju 2015. godine pismeno je izražen iskaz interesa o sudjelovanju na zajedničkim projektima vezanim za razvoj pčelarstva. Projekt suradnje uključiti će sljedeća pod-područja: 1. Turizam: Integriranje pčelarstva za turističke namjene, 2. Organizacijska struktura: Prijenos dobre prakse u organizaciji i funkcioniranju lokalnog razvoja, 3. Prijenos znanja između pčelara, kao i organizacija radionica (npr. kulinarskih radionica koji koriste razne vrste meda i drugih pčelinjih proizvoda, korištenje pčelinjih proizvoda u kozmetičke svrhe i sl. 4. Razvoj suvenira, 5. Primjena meda u domaćoj kuhinji (medovina, tradicionalne rakije, sirupi, likeri i dr.). također planiranim projektom suradnje doprinosi se ostvarenju ciljeva LRS (smart cilj 1, 2, 3 i 5).

Nadalje, sa inozemnim partnerima provoditi će se projekti suradnje vezani uz **ekološku poljoprivredu** kao i programiranje i realiziranje stručnih tečaja za izobrazbu specijaliziranih stručnjaka iz područja bio-ekološkog uzgoja i proizvodnje hrane u prekograničnim području, te razvoj modela **difuzni i integralni hoteli** kao novog modela održivog turizma za gospodarski oporavak u ruralnim područjima i oporavak napuštenih povijesnih naselja. Također, u funkciji razvoja turizma provoditi će se i projekti suradnje u području **uvodenja i valorizacije biciklističkih ruta**, te tematskih staza i putova. Cilj suradnje u tematskom području je uvođenje i prepoznatljivost novog turističkog proizvoda (cikloturizam) u ruralnim naseljima, kao i dodatna afirmacija domaćih lokalnih proizvoda i malih poljoprivrednih gospodarstva. Po uzoru na slovenski Idrijski žlikrofi uspostaviti će se inozemna suradnja u cilju **zaštite jela „Labinski krafi“** kao nematerijalnog kulturnog dobra po uzoru.

Potencijalni partneri za sudjelovanje u projektima suradnje jesu LAG-ovi sa područja EU s kojima je LAG već započeo suradnju posredstvom ELARD mreže u sklopu programa ELARD's LAG Staff Exchange Program (Pay de Dinan (FR), GAL Atacha (PT), GAL Meridaunia (IT), te slovenski LAG „LAS s CILjem“.

Projektima suradnje jačati će se kapaciteti stručnog osoblja i članova LAG-a međusobnim razmjenama iskustva, treninga i gostovanja/studijskih posjeta, radionica i sl. Također, cilj projekta suradnje je i jačanje kapaciteta malih i srednjih poduzeća u segmentu poljoprivredne i nepoljoprivredne proizvodnje.

Osim navedenih projekta suradnje, mogućnosti kvalitetne međuteritorijalne i transnacionalne suradnje očituju se i kroz potpisan *Sporazum o suradnji na integriranom razvoju ruralnog područja subregije koja obuhvaća područje Istre, Liburnije i liburnijskog zaleđa, Gorskog Kotara i talijanskog i slovenskog Krasa*. Sporazum je, 18. prosinca 2015. godine u Šmarju pri Kopru, potpisalo 11 LAG-ova:

- u Republici Hrvatskoj: *LAG Sjeverna Istra, LAG Središnja Istra, LAG Južna Istra, LAG Istočna Istra, LAG Terra Liburna, LAG VINODOL i LAG Gorski Kotar*
- u Republici Sloveniji: *LAS Istre, LAS Krasa in Brkinov, LAS Društvo za razvoj podeželja med Snežnikom in Nanosom*
- u Republici Italiji: *GAL Carso*.

Ciljevi ovog partnerstva jesu zajedničko sudjelovanje na domaćim i međunarodnim projektima, uključiti inovativne procese u lokalne aktivnosti i projekte, osiguravati koordinaciju među projektima koji se realiziraju na sporazumom obuhvaćenim područjima, uključiti se u umrežavanje i suradnju s domaćim i inozemnim organizacijama i institucijama, i dr. Povezivanje i suradnja postojećih LAG-ova na području obuhvaćene subregije potrebna je u cilju daljnjeg razvoja i unapređenja rada samih LAG-ova i njihovih lokalnih zajednica, te educiranja za partnerski rad na zajedničkim ciljevima.

Osim projekata suradnje koje će LAG provoditi putem podmjere 19.3., provoditi će i druge oblike suradnje/partnerstva u cilju jačanja kapaciteta LAG-a. Pregled planiranih oblika suradnje financiranih iz drugih izvora (EU fondovi) nalazi se u Prilogu 5.

4.5.2 Postupak odabira projekata suradnje

Zahtjev za potporu za tip operacije 19.3.1. i 19.3.2. podnosi se putem AGRONETA Agenciji za plaćanja u poljoprivredi sukladno odredbama natječaja za provedbu podmjere 19.3. Zahtjev za potporu mora ostvariti najmanji broj bodova, odnosno proći prag prolaznosti sukladno kriterijima odabira zahtjeva za potporu. Odluku o pokretanju projekta suradnje sa definiranim iznosom potrebnim za pripremne aktivnosti donosi Upravni odbor. Priprema projekta suradnja mora rezultirati Sporazumom o suradnji kojeg u ime LAG-a usvaja Upravni odbor. Za svaki odabrani projekt suradnje, LAG će potpisati sa partnerima *Sporazum o suradnji* unutar kojega će se definirati sve važne odrednice projekta suradnje (uloga svakog projektnog partnera, broj studijskih posjeta i mjesta događaja, proračun projekta i njegovo izvršavanje, početak i završetak provedbe projekta, te druge važne odredbe ovisno o tipu projekta suradnje).

4.6 Usklađenost s nadređenim strateškim dokumentima

Za potrebe dokazivanja usklađenosti s nadređenim strateškim dokumentima u obzir su uzeti PRR, ŽRS Istarske županije za razdoblje do 2020.g., Strategija razvoja turizma RH do 2020.g., Strategija razvoja poduzetništva RH 2014.-2020., Strateški plan djelovanja Nacionalne zaklade za razvoj civilnoga društva 2014.-2016.g. te strategije JLS-ova s područja LAG-a. Detaljan opis usklađenosti s relevantnim strateškim okvirom i lokalnim strateškim dokumentima (PUR JLS-ova) nalazi se u Prilogu 6.

4.6.1 Program ruralnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje 2014.-2020.

Razvojni ciljevi, prioriteti i mjere LRS-a LAG-a usklađeni su sa prioritetima, fokus područjima, mjerama i operacijama, te horizontalnim ciljevima (inovacije, okoliš, prilagodba i ublažavanje klimatskih promjena) iz PRR za razdoblje 2014. – 2020.

SMART cilj 1 „Povećati razinu konkurentnosti gospodarstva ulaganjem u razvoj malih i srednjih poduzeća u segmentu poljoprivrede“ usklađen je sa mjerom 4 PRR „Ulaganja u fizičku imovinu“, podmjerom 4.1. i 4.2. (operacije 4.1.1. i 4.2.1.) i mjerom 6 „Razvoj poljoprivrednih gospodarstava i poslovanja“, podmjerom 6.3. (operacija 6.3.1.). Prioritet LRS 1.1. „Ulaganja u razvoj poljoprivredne proizvodnje i prerade proizvoda postojećih proizvođača“ doprinosi prioritetu 2⁴ i 3⁵ PRR, te fokus području 2A „Poboljšanje gospodarskih rezultata svih poljoprivrednih gospodarstava i olakšavanje restrukturiranja i modernizacije, osobito u cilju povećanja sudjelovanja u tržištu i tržišne usmjerenosti, kao i poljoprivredne diversifikacije“ i 3A „Poboljšanje konkurentnosti primarnih proizvođača njihovom boljom integracijom u poljoprivredno prehrambeni lanac putem programa kvalitete, dodajući vrijednost poljoprivrednim proizvodima, putem promicanja na lokalnim tržištima i u kratkim krugovima opskrbe, skupina proizvođača i međustrukovnih organizacija“. Prioritet LRS 1.2. „Poticanje specifičnih skupina proizvođača u segmentu proizvodnje i prerade poljoprivrednih proizvoda“ usklađen je sa prioritetima 6 i 2 PRR, te fokus područjima 2B⁶ i 2A.

⁴ Prioritet 2 PRR: „Jačanje isplativosti poljoprivrednoga gospodarstva i konkurentnosti svih vrsta poljoprivrede u svim regijama te promicanje inovativnih poljoprivrednih tehnologija i održivog upravljanja šumama“

⁵ Prioritet 3 PRR: „Promicanje organizacije lanca opskrbe hranom, uključujući preradu i plasiranje poljoprivrednih proizvoda na tržište, dobrobit životinja te upravljanje rizikom u poljoprivredi“

⁶ Fokus 2B: „Olakšavanje ulaska poljoprivrednika s odgovarajućom izobrazbom u sektor poljoprivrede, a pogotovo generacijske obnove“

Drugi SMART cilj usklađen je sa mjerom 7 PRR-a, podmjerom 7.4. „Ulaganja u pokretanje, poboljšanje ili proširenje lokalnih temeljnih usluga za ruralno stanovništvo, uključujući slobodno vrijeme i kulturne aktivnosti te povezanu infrastrukturu“ (operacija 7.4.1.). Cilj doprinosi prioritetu 6 PRR, fokus području 6B „Poticanje lokalnog razvoja u ruralnim područjima“.

Treći SMART cilj „Ojačati LAG, međusektorsku i međunarodnu suradnju na području LAG-a s ciljem osnaživanja cijele ruralne zajednice“ u skladu je sa prioritetom „Promicanje društvene uključenosti, suzbijanja siromaštva te gospodarskog razvoja u ruralnim područjima“.

Doprinos cilja prioritetima, fokus područjima i horizontalnim ciljevima PRR prikazan je u sljedećoj tablici.

Tablica 21 – Usklađenost ciljeva LRS sa prioritetima, fokus područjima i horizontalnim ciljevima PRR

LRS			PRR					
SMART Cilj 1	Pri orit et	Mjera	Tip opera cije	Prio ritet	Fokus područje	Doprinos horizontalnim ciljevima		
						I*	O*	KL*
Povećati razinu konkurentnosti gospodarstva ulaganjem u razvoj malih i srednjih poduzeća u segmentu poljoprivrede	1.1.	1.1.1.	4.1.1.	2	2A ⁷	x	x	x
		1.1.2.	4.2.1.	3	3A ⁸	x	x	x
	1.2.	1.2.2.	6.3.1.	2	2A	x	x	x
SMART Cilj 2	Pri orit et	Mjera	Tip opera cije	Prio ritet	Fokus područje	Doprinos horizontalnim ciljevima		
Poboljšati kvalitetu života lokalnog stanovništva ulaganjem u poboljšanje društvene infrastrukture	3.1.	3.1.1.	7.4.1.	6	6B ⁹	I*	O*	KL*
						x	x	

Izvor: Materijal izrađen od strane LAG-a, 2016.i 2017.g./2018.g./2019.g.

*I – Inovacija, O – Okolina, KL – Prilagodba i ublažavanje klimatskih promjena

4.6.2 Strategija razvoja turizma RH do 2020.g.

Razvojni cilj 2 LRS-a usklađen je sa Strategijom razvoja turizma RH do 2020.g. (u nastavku: SRT) jer je predviđeno ulaganje u turističku infrastrukturu, ulaganje u ruralno područje s ciljem razvoja ruralnog turizma, obnova kulturnih građevina te ulaganje u izgradnju biciklističkih staza kojim će se doprinijeti i razvoju cikloturizma. Usklađenost sa razvojnim operacijama Strategije prikazan je u sljedećoj tablici.

Tablica 22 – Usklađenost ciljeva LRS s razvojnim operacijama SRT do 2020.g.

Razvojni ciljevi LRS	Strategija razvoja turizma do 2020.g.
----------------------	---------------------------------------

⁷ Ovaj tip operacije može značajno doprinijeti i fokus područjima 2B, 3A, 4B, 4C, 5A, 5B, 5D i 6A.

Potrebe koje se rješavaju jesu: 1. Povećanje stupnja profesionalne sposobnosti, svijesti i prijenosa znanja, 6. Jačanje održivosti gospodarstava sa značajnim strukturnim poteškoćama i izmjena strukture poljoprivredne proizvodnje, 7. Povećanje konkurentnosti sektora prerade i trženja poljoprivrednih proizvoda, 23. Diversifikacija djelatnosti i otvaranje novih radnih mjesta u ruralnim područjima

⁸ Indirektno doprinosi fokus području 5B i 6A.

⁹ Potrebe koje se rješavaju jesu: 24. razvoj lokalne komunalne, društvene, prometne i turističke infrastrukture, 25. razvoj temeljnih usluga za ruralno stanovništvo

<p>SMART CILJ 2 – Poboljšati kvalitetu života lokalnog stanovništva ulaganjem u poboljšanje društvene infrastrukture</p>	<p>Operacija „Cikloturizam“ koja sadrži prioritet: „U dijelovima koji prolaze kroz Hrvatsku, obje transeuropske biciklističke rute (riječna E-6 i mediteranska E-8) treba označiti potrebnim znakovljem te urediti tako da se omogući kretanje cikloturista bez ugrožavanja njihove sigurnosti i značajnijeg ometanja motornog cestovnog prometa (posebice na mjestima gdje nema alternativnih putova)“.</p> <p>Operacija „Sunce i more“ koja sadrži prioritet: „Uređenje turističke destinacijske infrastrukture, a posebice plaža, šetnica, staza (biciklističke, pješačke i sl.), prometne signalizacije, javnih parkirališta i lokalnog prijevoza“.</p> <p>Operacija „Kulturni turizam“ koja sadrži prioritete: „Ulaganje u prepoznatljivost niza visoko atraktivnih pojedinačnih kulturnih atrakcija (npr. UNESCO lokaliteti, arheološki nalazi, dvorci)“ i „Identifikacija mogućnosti razvoja novih događanja s potencijalom međunarodne prepoznatljivosti i gradnje imidža destinacije“.</p> <p>Mjere turističke politike: Mjera 15 Akcijski plan razvoja kulturnog turizma; Mjera 18 Program razvoja cikloturizma.</p>
--	--

Izvor: Materijal izrađen od strane LAG-a, 2016.g./2019.g.

4.6.3 Strategija razvoja poduzetništva u RH 2013. - 2020.

LRS je u skladu sa strateškim ciljem „Promocija poduzetništva“ Strategije razvoja poduzetništva u RH 2013.-2020. na način da će se provedbom LRS-a pružati potpora osnivanju malih i srednjih poduzeća u segmentu poljoprivrede, ali i onima koji su već aktivni na tržištu. Usklađenost sa ciljevima Strategije prikazan je u sljedećoj tablici.

Tablica 23 – Usklađenost ciljeva LRS sa ciljevima Strategije razvoja poduzetništva u RH

Razvojni ciljevi LRS	Strategija razvoja poduzetništva
<p>SMART CILJ 1 - Povećati razinu konkurentnosti gospodarstva ulaganjem u razvoj malih i srednjih poduzeća u segmentu poljoprivrede</p>	<p>Cilj 3. Promocija poduzetništva kroz pružanje potpore osnivanju novih tvrtke, rast broja aktivnih tvrtke i jačanje institucija koje pružaju potporu poduzetnicima kako bi se na taj način pridonijelo ravnomjernijem i uravnoteženom razvoju hrvatskih regija</p>

Izvor: Materijal izrađen od strane LAG-a, 2016.g./2019.g.

4.6.4 Strateški plan djelovanja Nacionalne zaklade za razvoj civilnoga društva za razdoblje 2012.-2016.g.

LRS je u skladu sa prvim strateškim ciljem „Poticanje građanstva na aktiviranje, na uključivanje i sudjelovanje u razvoju lokalne zajednice“ na način da će poticati jačanje kapaciteta te aktivnije sudjelovanje lokalnog stanovništva u aktivnostima kroz ostvarenje smart cilja 5 LRS „Ojačati LAG, međusektorsku i međunarodnu suradnju na području LAG-a s ciljem osnaživanja cijele ruralne zajednice“.

4.6.5 Nacrt Županijske razvojne strategije Istarske županije do 2020. g.

U okviru Županijske razvojne strategije Istarske županije do 2020. g. (u nastavku: ŽRS) identificirana je vizija koja glasi: Istarska županija je autonomna, moderna, otvorena i gospodarski konkurentna regija prepoznatljive kulturne i prirodne baštine, visoke kvalitete života u okvirima uravnoteženog i održivog razvoja, a sam ŽRS identificira 4 razvojna cilja i to: 1. cilj: Povećanje gospodarske konkurentnosti, 2. cilj: Razvoj ljudskih resursa i visoka

kvaliteta života, 3. cilj: Jačanje infrastrukture, zaštite okoliša i održivog upravljanja prostorom i resursima i 4. cilj: Razvoj, očuvanje i promoviranje istarskog identiteta. **Usklađenost LRS-a sa ŽRS-om:** LRS u potpunosti je u skladu sa svim ciljevima ŽRS-a jer, u smanjenom i dozvoljenom opsegu, doprinosi razvoju gospodarstva, ljudskih resursa, povećanju kvalitete života, potpomaže razvoj društvene infrastrukture i pomaže u stvaranju prepoznatljivog identiteta područja LAG-a pri čemu pomaže jačanje identiteta Istarske županije. Za potrebe analize stanja u JLS korišteni su, između ostaloga, podaci i analiza stanja sadržani u razvojnim strategijama JLS-a koje su članove LAG-a kako bi se identificirala konkretna područja na kojima su intervencije moguće, uzevši u obzir mogućnosti koje nudi PRR i izvori financiranja za provedbu LRS-a. Usklađenost sa ciljevima ŽRS-a prikazan je u sljedećoj tablici.

Tablica 24 – Usklađenost ciljeva LRS sa ciljevima ŽRS

Razvojni ciljevi LRS	ŽRS
SMART CILJ 1 – Povećati razinu konkurentnosti gospodarstva ulaganjem u razvoj malih i srednjih poduzeća u segmentu poljoprivrede Prioritet 1.1. - Ulaganja u razvoj poljoprivredne proizvodnje i prerade proizvoda postojećih proizvođača Prioritet 1.2. – Poticanje specifičnih skupina proizvođača u segmentu proizvodnje i prerade poljoprivrednih proizvoda	Cilj 1. Povećanje gospodarske konkurentnosti Prioritet 1.2. Unapređenje poslovnog okruženja za osnivanje i razvoj malog i srednjeg poduzetništva Prioritet 1.3. Razvoj ključnih gospodarskih djelatnosti
SMART CILJ 2 – Poboľjšati kvalitetu života lokalnog stanovništva ulaganjem u poboljšanje društvene infrastrukture Prioritet 3.1. Razvoj društvene infrastrukture za poboljšanje kvalitete života lokalnog stanovništva	Cilj 2. Razvoj ljudskih resursa i visoka kvaliteta života Prioritet 2.4. Razvoj sporta i rekreacije Cilj 3. Jačanje infrastrukture, zaštite okoliša i održivog upravljanja prostorom i resursima Prioritet 3.2. Poboljšanje infrastrukturnih sustava Prioritet 3.4. Jačanje učinkovitog upravljanja regionalnim razvojem Cilj 4. Razvoj, očuvanje i promoviranje istarskog identiteta Prioritet 4.1. Razvoj kulture i kulturnih i kreativnih djelatnosti
SMART CILJ 3 – Ojačati LAG, međusektorsku i međunarodnu suradnju na području LAG-a s ciljem osnaživanja cijele ruralne zajednice Prioritet 5.2. – Jačanje kapaciteta LAG-a i provedba temeljnih aktivnosti Prioritet 5.3. – Uspostava i institucionalizacija međunarodne suradnje na području EU i RH	Cilj 4. Razvoj, očuvanje i promoviranje istarskog identiteta Prioritet 4.3. Prezentacija i promocija istarskog identiteta

Izvor: Materijal izrađen od strane LAG-a, 2016.g./2018.g./2019.g.

Opis usklađenosti ove LRS s LEADER i CLLD načelima te ciljevima i aktivnostima EPFRR-a nalazi se u Prilogu 7.

4.7 Inovativni karakter LRS i usklađenost s horizontalnim prioritetima PRR-a

Inovativni karakter LRS očituje se u više segmenata, od koji posebno ističemo uključivanje više od 300 dionika u proces pripreme i donošenja LRS-a, korištenje metode „learning by

doing“ s ciljem transfera znanja i vještina izrade i provedbe LRS-a s konzultanata na LAG, postavljanje konkretnih i mjerljivih sustava praćenja provedbe i vrednovanja postignuća LRS-a, ali i omogućavanje lokalnim dionicima, posebice poljoprivrednicima da ojačaju svoje tehnološke kapacitete nabavom nove i tehnološki napredne opreme koja će ojačati njihov proizvodni i prerađivački proces (vidi smart cilj 1). Usklađenost s horizontalnim prioritetima PRR-a očituje se u stvaranju novih radnih mjesta u okviru svake predložene mjere LRS-a.

5 UKLJUČENOST LOKALNIH DIONIKA U IZRADU LRS

5.1 Opis sudjelovanja različitih interesnih skupina u izradu LRS i primjena načela „odozdo prema gore“

Važan segment u procesu izrade LRS za područje LAG-a sačinjava aspekt uključivanja zainteresirane javnosti iz javnog, civilnog i privatnog sektora temeljem principa osmišljenih u okviru LEADER i CLLD pristupa. U cjelokupni se proces izrade LRS-a uključila javnost temeljem **Plana uključivanja lokalnih dionika u proces izrade LRS (dalje u tekstu: Plan)**. Plan sadrži cilj uključivanja javnosti, ciljne dionike, odnosno skupine dionika, aktivnosti uključivanja istih u izradu LRS, te raspored (vremenski tijek) odvijanja određenih aktivnosti. Uključivanjem dionika u izradu LRS osigurana je provedba LEADER/CLLD pristupa „odozdo prema gore“ - uključivanje svih raspoloživih snaga koje izravno doprinosi kvalitetnom razvoju ideja i mogućih rješenja. Planom je određeno imenovanje **Radne skupine** od 13 članova iz različitih sektorskih skupina (javni, civilni i gospodarski), uključujući i reprezentativnu zastupljenost po JLS-ovima. Plan uključivanja zainteresirane javnosti osmišljen je u skladu s potrebama koje su identificirane na području LAG-a, uzimajući u obzir dosadašnje oblike i iskustvo u procesima uključivanja zainteresiranih dionika u rad LAG-a te činjenicu da LAG planira financirati projekte iz PRR-a na svome području, za što je potrebno dobiti povratne informacije od članova LAG-a i drugih dionika. S obzirom da su lokalni dionici s područja LAG-a dosad pokazivali malu razinu aktivnosti, bilo je potrebno osmisliti inovativne pristupe koji uključuju izlazak na teren, jačanje komunikacije s dionicima i postizanje veće razine informiranosti o važnosti uključivanja u ovaj proces. Plan je proveden po metodi „learning by doing“ tako da su konzultanti vodili dio procesa, istovremeno podučavajući LAG i ostale sudionike, nakon čega su oni sami provodili preostali dio procesa savjetovanja s ciljem jačanja njihovih kapaciteta za provedbu ovih aktivnosti nakon usvajanja LRS. Proces uključivanja zainteresirane javnosti nastaviti će se nakon usvajanja LRS-a za potrebe jačanja međusobnih odnosa i partnerstava na području LAG-a, ali i kvalitetnog praćenja ostvarenja postignuća LRS-a za koje će se koristiti postojeća metodologija, o čemu će LAG sastavljati posebna izvješća o kojima će informirati zainteresiranu javnost. Uključivanje dionika provedeno je kombiniranjem participativnih metoda: informiranje, konzultacije i osnaživanje.

Informiranje i educiranje javnosti o mogućnostima koje pruža PRR 2014.-2020. te podizanja interesa šire javnosti za sudjelovanje u postupku oblikovanja LRS-a provedeno je u prva dva mjeseca izrade LRS kako slijedi:

- Medijska konferencija o predstavljanju podmjere 19.1. i najava početka izrade LRS – 30.9.2015.
- Dvodnevna radionica „Analiza mogućnosti i potreba LAG-a Istočna Istra te uloga LAG-a u financiranju razvojnih projekata“ – 23. i 24.10.2015.
- Savjetovanje o Mjeri 7 – Radionica o PRR i mogućnostima financiranja za JLS-ove s područja LAG-a – 30.10.2015.
- Dostava mailom upitnika za analizu rada LAG-a svim članovima – 04.11.2015.
- Popunjavanje upitnika za samo-analizu rada LAG – 05.11.2015.

- Gostovanje u emisiji Radio Labina, tema: „Novo programsko razdoblje za LAG-ove i svrha i cilj izrade nove LRS 2014 – 2020“ – 06.11.2015.
- Imenovanje Radne skupine za izradu LRS LAG-a – 11.11.2015.
- Radionica: "PRR RH 2014.-2020. - Što poljoprivrednici trebaju znati za uspješnu prijavu na natječaje?" – predstavljanje Mjere 4 i Mjere 6 – 10.12.2015.
- Gostovanje u emisiji Radio Labina, tema: Izrada LRS LAG-a, pozivanje na dostavu projektnih prijedloga i važnosti uvrštavanja istih u LRS – 18.01.2016.

U postupku **konzultacija sa zainteresiranom javnošću** provedena su Javna savjetovanja o Mjerama iz PRR RH 2014 – 2020 za LEADER (Mjera 3, 4, 6, 7, 8, 9 i 16) u cilju prikupljanja projektnih prijedloga za uvrštenje u LRS. Poziv na dostavu projektnih prijedloga odaslan je putem lokalnih i regionalnih medija, web stranice LAG-a, službenih web stranica JLS-ova u sastavu LAG-a i društvene mreže (facebook stranice) LAG-a. Rok za dostavu projekata bio je 01. veljače 2016. g., a u cilju što kvalitetnije suradnje sa lokalnim dionicima, LAG je u koncem siječnja 2016. g. proveo Javna savjetovanja po JLS-ovima koja su se provodila individualno sa svakim zainteresiranim dionikom. Također, u postupku konzultacija izrađena je pod web stranica na službenoj stranici LAG-a pod nazivom „Strategija“ na kojoj su redovno objavljivani svi dokumenti u vezi izrade LRS 2014-2020, podložni komentarima, prijedlozima i sugestijama građana.

Oснаživanje je provedeno na način da je LAG, nakon svake radionice Radne skupine na kojima su izrađeni materijali za LRS (SWOT analiza, identifikacija, ciljeva, prioriteta i mjera), informaciju o provedenom učinio dostupnu putem javnog priopćenja medijima u kojima se pozivalo zainteresirane dionike na uvid i davanje prijedloga i sugestija putem pod weba „Strategija“. Doseg vidljivosti putem web stranice i društvene mreže veći je od 1000. U postupku osnaživanja, doseg se širio i na dionike dostupne članovima Radne skupine na način da su distribuirali informacije o izradi LRS-a svojim zaposlenicima, partnerima i sl. Dobivene informacije, stavovi i mišljenja uneseni su u tekst LRS-a, što doprinosi jačanju međusobnog partnerstva na cijelom području LAG-a (vršena e-mail i radna savjetovanja, provedeno e-savjetovanje o Nacrtu LRS). Plan uključivanja lokalnih dionika u proces izrade LRS i detaljan opis aktivnosti uključivanja javnosti u izradu LRS nalazi se u Prilogu 8.

5.2 Opis partnerstva

LAG je pravno oformljen kao udruga sukladno Zakonu o udrugama (NN 74/14), broji 101-og člana s područja 5 JLS-a . Partnerski odnos, prava i obveze članova, te način provedbe partnerskog odnosa između članova LAG-a regulirane su odredbama Statuta. Tako je člankom 10. Statuta određeno da LAG djeluje kao neprofitna pravna osoba koja je upisana u Registar udruga RH, te da redovnim članovima LAG-a mogu postati jedinice lokalne samouprave, znanstvene i stručne ustanove, udruge i druge pravne osobe (odnosno: kolektivni članovi) te državljani Republike Hrvatske koji pokazuju interes da se bave djelatnostima LAG-a i koji prihvate njegov Statut. Članstvo u LAG-u je dobrovoljno, a odluku o primanju u redovito članstvo donosi Upravni odbor LAG-a na temelju pisanog zahtjeva. Svi redovni članovi LAG-a čine Skupštinu.

Tablica 25 - Struktura članstva LAG-a

Sektor	Broj članova	%
Javni	5	5
Civilni	49	48,5
Gospodarski	47	46,5
UKUPNO:	101	100

Izvor: Materijal izrađen od strane LAG-a, 2016.g.

Sastav Upravnog odbora LAG-a izraz potrebe za predstavljanjem raznolikog članstva. Tako su JLS predstavljeni s 3 člana (23%), dok su gospodarski i civilni sektor predstavljeni svaki s po 5 članova (77%). 8 članica je ženskog spola (62%), dok je muški spol zastupljen s njih 5 (38%). Struktura članstva Upravnog odbora reprezentativna je i s aspekta prostornog rasporeda prema JLS na prostoru obuhvata LAG-a pa su 3 člana s područja Grada Labina, 3 s područja Općine Raša, 3 s područja Općine Kršan, 2 s područja Općine Sveta Nedelja, te 2 člana s područja Općine Pićan. Izmjenama i dopunama Statuta koje su usvojene 21. lipnja 2016. g. na Skupštini LAG-a, svaki član Upravnog odbora imati će svog zamjenika iz istog sektora te će se na sljedećoj redovnoj izbornoj skupštini, koja će se održati u prosincu 2016.g. uz članove Upravnog odbora izabrati i njihovi zamjenici, a sve u svrhu izbjegavanja sukoba interesa prilikom odlučivanja o odabiru projekta.

Sastav Nadzornog odbora pokazuje reprezentativnu prostornu zastupljenost prema jedinicama lokalne samouprave na području (sve jedinice su zastupljene), ali i ujednačenost u spolnoj zastupljenosti (2 osobe ženskog i 3 muškog spola). Nadzorni odbor je kontrolno tijelo koje će u narednom razdoblju i odlučivati o prigovorima protiv odluka Upravnog odbora o odabiru projekta. Opis tijela LAG-a nalazi se u Prilogu 9.

6 AKCIJSKI PLAN PROVEDBE LRS

6.1 Tijek provedbe LRS na nivou svake godine unutar programskog razdoblja 2014 – 2020

Akcijski plan provedbe LRS sadrži pregled dvije ključne grupe aktivnosti koje će LAG provoditi s ciljem uspješne provedbe ove LRS i postizanja njezinih ciljeva, pri čemu se dio aktivnosti odnosi na redovito poslovanje LAG-a, dok se dio odnosi na provedbu LRS.

Tablica 26 - Prikaz redovitih aktivnosti LAG-a

Redovito poslovanje LAG-a			
Aktivnost	Odgovornost	Razdoblje	Proračun
Aktivnosti vezane uz zakonitost rada LAG-a (sjednice radnih tijela, donošenje plana rada i financijskog plana te praćenje izvršenja)	Upravni odbor	Godišnje	50%
Organizacija edukacija i savjetovanja (PRR, razvoj i brendiranje proizvoda, edukacije u poljoprivredi, pčelarstvu i za mlade, razvoj cikloturizma, korištenje fondova EU i suradnje)	Voditeljica LAG-a	Jednom mjesečno	15%
Organizacija manifestacija na području LAG-a (4 sajma eko proizvoda, festival poduzetništva, 3 tradicionalne manifestacije)	Voditeljica i članovi LAG-a	Godišnje	25%
Sudjelovanje na konferencijama i drugim događanjima LAG-a i članova (3 događanja godišnje)	Članovi LAG-a	Godišnje	10%

Izvor: Materijal izrađen od strane LAG-a, 2016.g.

Tablica 27 - Prikaz aktivnosti za provedbu LRS

Provedba LRS			
Aktivnost	Odgovornost	Razdoblje	Proračun
Izrada godišnjeg Akcijskog plana provedbe LRS (nakon potpisivanja Ugovora, prije objave natječaja)	Skupština i voditeljica LAG-a	Godišnje od 2016.g.	5%
Aktivnosti vezane uz praćenje provedbe LRS (izrada metodologije praćenja i pripadajućih evaluacijskih obrazaca, kvartalni sastanci UO, godišnja izvještajna sjednica za izvještavanje o provedbi, evaluacije provedbe LRS), Izrada Godišnjeg izvješća o praćenju provedbe LRS i Godišnjeg izvješća o vrednovanju LRS, godišnje praćenje ostvarenja Indikativnog plana objave natječaja	Upravni odbor, stručna služba i vanjski evaluatori (angažiraju se samo u prvoj godini radi pomoći i transfera znanja, a kasnije preuzima LAG)	Godišnje od 2017.g.	15%
Raspisivanje i obrada natječaja po mjerama iz LRS te izrada obrazaca za postupak dodjele (nakon raspisivanja od strane APPRRR)	Stručno osoblje LAG-a	Godišnje od 2017.g.	50%
Praćenje provedbe projekata za koje su dodijeljena sredstva prema izrađenim obrascima i komunikacija s APPRRR	Stručno osoblje LAG-a	Godišnje	15%
Priprema i provedba projekata međunarodne i teritorijalne suradnje (1 projekt godišnje)	Stručno osoblje LAG-a i volonteri	Godišnje	10%
Osvježavanje LRS temeljem rezultata provedbe (najviše 3 puta do kraja programskog razdoblja) i izmjena PRR	Skupština, Upravni odbor i Stručno osoblje LAG-a	Godišnje	5%
Aktivnosti informiranja zainteresirane javnosti o aktivnostima provedbe LRS s ciljem njihovog aktivnog uključivanja	Cijeli LAG	Mjesečno	5%

Izvor: Materijal izrađen od strane LAG-a, 2016.g.

Sadržaj i dinamika provedbe redovnih aktivnosti LAG-a i provedbe LRS bit će navedena u Planu rada i financijskome planu za svaku kalendarsku godinu, čiji je sastavni dio i Akcijski plan za provedbu ove LRS.

6.2 Procjena broja projekata za vrijeme programskog razdoblja

Za potrebe procjene broja projekata za vrijeme programskog razdoblja, LAG je proveo niz aktivnosti u koje je uključio dionike iz svih sektora te je prikupio 148 projektna prijedloga i ideja koje su rangirane sukladno sljedećim kriterijima:

1. Stupanj pripremljenosti projekta i mogućnost realizacije
2. Vrijednost projekta i mogući izvori financiranja
3. Kapaciteti prijavitelja za provedbu projekta
4. Sektor kojem pripada pojedini projekt
5. Usklađenost projekta s identificiranim potrebama područja

U nastavku je prikazana raspodjela projekata po PRR, iznosi financiranja i broj korisnika. Broj projekata koji će provoditi putem provedbe LRS-a (19.2.) procijenjen je na 40. Baza projekata na temelju koje je izvršena raspodjela sredstava nalazi se u Prilogu 10.

Tablica 28 - Raspodjela projekata prema PRR-u koji se financiraju putem LRS-a

Mjera	Podmjera	Tip operacije	Broj planiranih projekata	Ukupna vrijednost (u EUR)
4	4.1.	4.1.1. Potpora za ulaganje u poljoprivredna gospodarstva	4	127.211,79
4	4.2.	4.2.1. Povećanje dodane vrijednosti poljoprivrednim proizvodima	2	82.697,60
6	6.3.	6.3.1. Potpora razvoju malih poljoprivrednih gospodarstva	37	555.000,00
7	7.4.	7.4.1. Ulaganja u pokretanje, poboljšanje ili proširenje lokalnih temeljnih usluga za ruralno stanovništvo, uključujući slobodno vrijeme i kulturne aktivnosti te povezanu infrastrukturu	6	109.740,61
UKUPNO			49	874.650,00¹⁰

Izvor: Materijal izrađen od strane LAG-a, 2016. / 2017.g./2018.g./2019.g.

7 NAČIN PRAĆENJA I PROCJENE PROVEDBE LRS

7.1 Opis praćenja provedbe LRS

Provedba LRS pratit će se na dva načina: kroz praćenje provedbe planiranih aktivnosti na razini svake godine s ciljem osiguravanja redovite, kontinuirane, efektivne i pravovremene provedbe i eventualnu prilagodbu stvarnoj situaciji na području i mogućim izmjenama PRR, kao i kroz vrednovanje/evaluaciju provedbe LRS koja služi vrednovanju kvalitete, sadržaja i postignuća koja su u istoj navedena, ali i vrednovanja postignuća projekata financiranih putem LRS. Praćenje će se odvijati na godišnjoj razini temeljem posebno pripremljenih evaluacijskih obrazaca, što je prvi puta da LAG na ovakav način prati provedbu LRS-a. Rezultat će biti dva godišnja izvješća navedena niže u tekstu. Prvo godišnje vrednovanje LRS bit će izrađeno uz pomoć vanjskih stručnjaka koji će savjetovati LAG prilikom uspostave metodologije i izvršiti transfer znanja potrebnih LAG-u za samostalno obavljanje ovih poslova u budućnosti. Ovakva metodologija predstavlja inovaciju u dosadašnjem radu LAG-a jer omogućuje LAG-u provođenje aktivnosti uz istovremeno stjecanje znanja i jačanje kapaciteta. U nastavku su opisani elementi za praćenje provedbe i vrednovanje LRS kroz programski period.

Tablica 29 - Elementi za praćenje provedbe i vrednovanje LRS

Praćenje provedbe LRS		
	Praćenje provedbe	Vrednovanje
Organizira	Stručno osoblje LAG-a	Stručno osoblje LAG-a
Odgovorno tijelo	Vanjski suradnici u prvoj godini i LAG kontinuirano	Vanjski suradnici u prvoj godini i LAG kontinuirano
Sadržaj praćenja	Provedba Godišnjeg akcijskog plana provedbe LRS i potrebne izmjene Utrošak proračunskih sredstava	Doprinos ciljevima i pokazateljima LRS Kvaliteta provedenih aktivnosti

¹⁰ Vidi poglavlje 9 Financijski plan, 9.2. Financiranje provedbe LRS

	Broj prijavljenih projekata, vezani podaci i analitika Pravovremenost i obujam provedbe planiranih aktivnosti te objave natječaja Izmjene i prilagodbe LRS sukladno analizi i promjenama PRR Ažuriranje Baze projekata	
Rokovi/Raspored	Mjesečno uz obvezu izrade Godišnjeg izvještaja na kraju kalendarske godine	Godišnje
Izvješće odobrava	Upravni odbor LAG-a	Upravni odbor LAG-a
Svrha	Osiguranje provedbe LRS u zadanim rokovima i opsegu	Osiguranje kvalitete postignuća na razini cijele LRS
Naziv Izvještaja	Godišnji izvještaj o praćenju provedbe LRS	Godišnji izvještaj o vrednovanju LRS

Izvor: Materijal izrađen od strane LAG-a, 2016.g.

Godišnji izvještaj o praćenju provedbe LRS i Godišnji izvještaj o vrednovanju LRS dva su temeljna dokumenta koja služe informiranju LAG-a i zainteresirane javnosti o postignućima LRS, ali su i podloga za usklađivanje LRS i pripadajućeg Akcijskog plana provedbe s obzirom na zaključke spomenutih izvještaja.

7.2 Indikatori za mjerenje učinka provedbe LRS

Indikatori za mjerenje učinaka provedbe LRS osiguravaju mogućnost mjerenja postignuća ciljeva, prioriteta i mjera kroz određivanje konkretnih pokazatelja i vrijednosti učinka, rezultata i izlaza LRS-a. Podijeljeni su prema identificiranim SMART ciljevima radi bolje preglednosti, a njihov će se broj identificirati za svaku godinu u Akcijskom planu provedbe LRS.

Tablica 30 - Indikatori / pokazatelji za mjerenje ukupnog učinka LRS

Prioritet	Mjera	Pokazatelj outputa	Pokazatelj rezultata	Pokazatelj učinka
Prioritet 1.1. Ulaganja u razvoj poljoprivredne proizvodnje i prerade proizvoda postojećih proizvođača	Mjera 1.1.1. Potpora za ulaganje u poljoprivredna gospodarstva	Broj korisnika potpore: 4	Broj realiziranih ulaganja: 4 Broj ulaganja u prioritetne sektore: 4	- Broj otvorenih radnih mjesta: 2 - 5% povećanja prihoda od poljoprivrede na području LAG-a - Smanjenje depopulacije područja za 1% - Postignuta veća ravnomjernost u razvoju područja
	Mjera 1.1.2. Povećanje dodane vrijednosti poljoprivrednim proizvodima	Broj korisnika potpore: 2 Broj korisnika koji su uveli nove tehnologije: 2	Broj realiziranih ulaganja: 2	- Broj otvorenih radnih mjesta: 1 - 5% povećanja prihoda od poljoprivrede na području LAG-a - Postignuta veća ravnomjernost u razvoju područja

Prioritet 1.2. Poticanje specifičnih skupina proizvođača u segmentu proizvodnje i prerade poljoprivrednih proizvoda	Mjera 1.2.2. Potpora razvoju malih poljoprivrednih gospodarstva	Broj korisnika potpore: 37	Broj realiziranih ulaganja: 37	- Broj otvorenih radnih mjesta: 9 - Smanjenje depopulacije područja za 1% - 5% povećanje prihoda od poljoprivrede na području LAG-a - Postignuta veća ravnomjernost u razvoju područja
Prioritet	Mjera	Pokazatelj outputa	Pokazatelj rezultata	Pokazatelj učinka
Prioritet 3.1. Razvoj društvene infrastrukture za poboljšanje kvalitete života lokalnog stanovništva	Mjera 3.1.1. Ulaganja u pokretanje, poboljšanje ili proširenje lokalnih temeljnih usluga za ruralno stanovništvo, uključujući slobodno vrijeme i kulturne aktivnosti te povezanu infrastrukturu	Broj realiziranih ulaganja: 6	Broj provedenih infrastrukturnih ulaganja: 6	- Broj stanovnika kojima je povećana kvaliteta života: 22.000 - Smanjenje depopulacije područja za 1% - Poboljšana kvaliteta života lokalnog stanovništva
Prioritet	Mjera	Pokazatelj outputa	Pokazatelj rezultata	Pokazatelj učinka
Prioritet 5.2. Jačanje kapaciteta LAG-a i provedba temeljnih aktivnosti	Mjera 5.2.1. - Provedba LRS	Broj provedenih natječaja: 8 Broj korisnika: 37	Broj uspješno provedenih projekata: 37 Iznos utrošenih sredstava: 874.650,00 eura	- 15% ukupno povećanje prihoda korisnika natječaja - Broj novo otvorenih radnih mjesta u LAG-u: 1 - Smanjenje depopulacije područja za 1% - Postignuta veća ravnomjernost u razvoju područja
	Mjera 5.2.2. - Jačanje kapaciteta lokalnih dionika kroz aktivnosti LAG-a (radionice, savjetovanja i informativne aktivnosti)	Broj sudionika aktivnosti: 30	Broj projektnih prijava i realiziranih ulaganja: 10	- 15% povećanja prihoda korisnika LRS - 1% povećanja zaposlenosti na području LAG-a
Prioritet 5.3. Uspostava i institucionalizacija međunarodne suradnje na području EU i RH	Mjera 5.3.1. - Priprema projekata u suradnji s lokalnim dionicima i uključivanje u međunarodne projekte	Broj pripremljenih projekata: 5 Broj međunarodnih partnera: 10	Iznos osiguranih sredstava	- % povećanja sredstava LAG-a koja dolaze iz izvora različitih od PRR

Izvor: Materijal izrađen od strane LAG-a, 2016./2017.g./2018.g./2019.g.

7.3 Opis procjene provedbe LRS

Procjena provedbe LRS odnosi se na procjenu uspješnosti provedenih mjera, njihov utjecaj na uspjeh prioriteta i postignuće ciljeva te doprinos postignuću identificirane vizije područja. Prikaz praćenja provedbe LRS vidljiv je u nastavku.

Tablica 31 - Metodologija za praćenje provedbe LRS

Razina LRS	Predmet procjene	Nadležno tijelo	Period
Ciljevi i vizija	Postignuće ciljeva i vizije	Skupština	Jednom (kraj razdoblja)
Prioriteti	Analiza postignutih rezultata na razini prioriteta	Upravni odbor	Godišnje
Mjere	Učinci provedenih mjera	Stručna služba i vanjski evaluatori	Polugodišnje
Projekti	Konkretni učinci provedenih projekata	Stručna služba i vanjski evaluatori	Redovito

Izvor: Materijal izrađen od strane LAG-a, 2016.g.

8 OPIS SPOSOBNOSTI PROVEDBE LRS

8.1 Ljudski kapacitet za provedbu LRS

LAG posjeduje značajne ljudske kapacitete za provedbu ove LRS promatrano iz aspekta tijela LAG-a i LAG administratora. Predsjednik LAG-a gradonačelnik je Grada Labina, ima završenu adekvatnu razinu formalnog obrazovanja, te razvijene vještine upravljanja i vođenja (Leader) organizacija. Dopredsjednica LAG-a je službenica u Općini Kršan na radnom mjestu Viši referent-poljoprivredni redar. Ima visoku stručnu spremu (dipl. inž. med. polj.), a osim formalnog obrazovanja raspolaže i potrebnim radnim iskustvom. Od 2011. g. obavlja poslove poljoprivrednog redara, te aktivno sudjeluje u izvođenju raznih razvojnih projekata financiranih od Europske unije i nadležnih Ministarstva. Tajnica/Voditeljica LAG-a ima visoku stručnu spremu (dipl.oec.), a osim formalnog obrazovanja, raspolaže potrebnim radnim iskustvom budući da je od veljače 2011. g. do rujna 2013. g. bila zaposlenica Grada Labina na radnom mjestu Viši stručni suradnik za međunarodne projekte. Od rujna 2013. g. profesionalno je zaposlena kao Voditeljica LAG-a. LAG administratori posjeduje visoku stručnu spremu i više od 5 godina iskustva u radu na pripremi i provedbi EU i nacionalnih projekata (IPARD - Mjera 202 (LAG), Program ruralnog razvoja RH – mjera 19 – LEADER (CLLD), Projekti programa Europa za građane (MINHER, „POWER“, ORG.EU i LAB), projekt Centar +65 (MSPM i NZ), SEE-projekt ATRIUM, projekt SPINE,...), a čine ga Voditeljica LAG-a, Voditeljica projekta LAG-a i Stručna suradnica za praćenje PRR-a i ostalih natječajja. Voditeljica projekta LAG-a ima visoku stručnu spremu (dipl.iur.) i više od 5 godina radnog iskustva. Od 2011.g. do 2015. bila je zaposlenica Grada Labina na čijim je radnim mjestima obavljala i poslove praćenja i provedbe međunarodnih projekata. Od 1. siječnja 2015.g. zaposlena je u LAG-u, a zadaci radnog mjesta jesu: praćenje, priprema i kandidiranje projekta za korištenje svih oblika sredstava iz fondova EU i nacionalnih izvora, sudjelovanje u poslovima u vezi s PRR; priprema projekta, strateško planiranje, razrada projektne ideje, analiza problema, ciljeva i rezultata projekta, održivost projekta te planiranje i izrada proračuna projekta; praćenje zakonske regulative vezane uz razvojne mogućnosti LAG-a i IPARD programa, mjere ruralnog razvoja, te LEADER pristupa. Stručna suradnica za praćenje Programa ruralnog razvoja RH i ostalih natječajja ima visoku stručnu spremu (dipl.oec.) i godinu dana radnog iskustva na poslovima praćenja PRR, obavljanja poslova animacije potencijalnih prijavitelja, planiranje i pripremanje projektne dokumentacije

projekata LAG-a (na nacionalne natječaje-NZ, ministarstva, Europski socijalni fond), sudjelovanje u planiranju lokalnih manifestacija (Eko sajam, smotra vina istočne Istre, Lifestyle, Petivina i sl.), te obavljanje ostalih administrativnih poslova u uredu LAG-a. Osim LAG administratora, odlukom Upravnog odbora LAG-a utvrđeno je da će računovodstvene poslove za potrebe LAG-a obavljati Obrt za knjigovodstvo „Artis“ koji je ujedno i član LAG-a. U postupku ocjenjivanja i odabira projekata na LAG natječaju, osim LAG administratora sudjelovati će i stručna povjerenstva i to: Ocjenjivački odbor i Tijelo za prigovore.

8.2 Financijski kapacitet za provedbu LRS

LAG se financira iz nekoliko izvora i to **članarina, donacija i potpora iz EU i nacionalnih fondova** (Mjera 19 PRR, EFRR (programi međunarodne i teritorijalne suradnje), ESF, programi EU te regionalne i lokalne potpore). **Članarine:** Za JLS-ove utvrđena je godišnja članarina: za Grad Labin u iznosu od 60.000,00 HRK, a za ostale JLS; Općine Kršan, Pićan, Raša i Sveta Nedelja iznos od 30.000,00 HRK, za fizičke osobe građane iznosi 50,00 HRK, za udruge, obrte i OPG-e koji nisu u sustavu PDV-a 100,00 HRK, dok za udruge, obrte i OPG-e koji jesu u sustavu PDV-a 200,00 HRK. Visina godišnje članarine za mala poduzeća, javne ustanove, turističke zajednice, zadruga i zaklade iznosi 200,00 HRK, za srednja poduzeća 400,00 HRK godišnje, a velika 600,00 HRK. Temeljem broja članova u LAG-u planira se godišnji prihod od članarina u iznosu od 190.000,00 HRK. **Potpore iz EU fondova:** Mjera 19 PRR iz kojih se očekuje prihod od 8.592.386,67 HRK, programi međunarodne i teritorijalne suradnje te ostali projekti iz ESI fondova od kojih se očekuje 2.000.000,00 HRK. Za predfinanciranje izdataka, LAG je kroz Program Europa + koristio sredstva Nacionalne zaklade za razvoj civilnog društva u iznosu od 250.000,00 HRK u 2014. i 2015. g. i 75.000,00 HRK u 2015. i 2016. g., te se ta sredstva namjeravaju koristiti i ubuduće. **Potpore iz nacionalnih fondova, regionalne i lokalne potpore:** Temeljem Javnog poziva za prijavu mjera državne potpore koje dodjeljuje Istarska županija - Upravni odjel za poljoprivredu, šumarstvo, lovstvo, ribarstvo i vodoprivredu planira se iznos od 25.000,00 HRK godišnje za provedbu aktivnosti LAG-a koji nisu prihvatljivi izdaci sukladno pravilnicima za provedbu mjere 19. PRR-a. Za organiziranje redovitih manifestacija kao što je sajam ekoloških proizvoda planiraju se prihodi od 15.000,00 HRK godišnje koji se odnose na dodjelu potpore Ministarstva poljoprivrede za održavanje gospodarske manifestacije. Iznosi potrebni za provedbu LRS definirat će se na godišnjoj razini u okviru Godišnjeg akcijskog plana za provedbu LRS te će se, sukladno godišnjem izvršenju i praćenju provedbe LRS, prilagođavati.

8.3 Iskustvo u provedbi LEADER pristupa u programskom razdoblju 2007-2013

Na prvom natječaju za Mjeru 202, APPRRR odobrila je 30 LAG-ova s područja RH, među kojima je LAG ocijenjen sa 84 boda od mogućih 100 što ga svrstava na visoko šesto mjesto. U prvoj godini provedbe IPARD programa, LAG-u je isplaćena potpora u iznosu od 346.526,07 HRK, tj. 77% ugovorenih sredstva. U drugoj godini provedbe mjere 202 LAG-u je isplaćena potpora u iznosu od 450.000,00 HRK tj. 100% ugovorenih sredstva. U dvije godine provedbe mjere 202, APPRRR ukupno je isplatila LAG-u potporu u iznosu od 796.526,07 HRK tj. 88,50 % ugovorenih sredstava.

U cilju nadopune LRS LAG-a 2013.-2014., a na inicijativu pčelara sa područja LAG-a u 2015.g. izrađena je Studija razvoja pčelarstva na području LAG-a čija je svrha omogućiti valorizaciju meda na području LAG-a kroz različite aktivnosti i poboljšanje proizvodnog procesa, marketinškog sistema i komercijalizacije procesa. Posredstvom ELARD mreže predstavnici LAG-a „ATAHCA“ iz Portugala posjetili su LAG s ciljem prijenosa znanja o

provedbi LEADER pristupa, te razmjene iskustva o primjerima dobre prakse, kao i sa ciljem dogovora o zajedničkoj suradnji. Putem ELARD mreže ostvarena je suradnja i sa LAG-om GAL Pay de Dinan (FR). Studijskom posjetu francuskom LAG-u „Pay de Dinan“ prisustvovalo je stručno osoblje LAG-a 2013. g. s ciljem upoznavanja LEADER pristupa u Francuskoj, radom upravnih tijela LAG-a „Pay de Dinan“, te projektima financiranih iz LEADER programa. Za svoje članove, LAG je organizirao radne posjete LAG-u LAS Srce Slovenije (SL), LAG-u Eurolider (IT), LAG-u Montagnaleader (IT) i LAG-u „Nockregion-Oberkärnten“ (AT). Cilj radnih posjeta bio je prijenos iskustva stečena u programu Leader II, Leader +, te upoznavanja s projektima financiranih iz programa LEADER.

U proteklim godinama održano je niz edukacija, promidžbenih događaja u cilju upoznavanja članova i stanovnika LAG-a sa LEADER programom, pripremom područja za korištenje sredstva iz nacionalnih i EU fondova, osiguravanjem protoka informacija i transfera znanja, razvijanje sinergije i umrežavanja između svih subjekata kojima je u interesu doprinijeti razvoju LAG područja. U proteklom razdoblju održano je niz prezentacija Mjera PRR RH 2014. – 2020. čiji je cilj predstaviti lokalnom stanovništvu mogućnosti financiranja iz EPFRR-a. Za članove LAG-a održana je i dvodnevna Akademiju za strukturne fondove. Polaznici su radili na praktičnim primjerima na način da su razvili vlastiti projekt. U svrhu stjecanja novih znanja i vještina te jačanje kapaciteta za povlačenje sredstava iz EU fondova zaposlenika, volontera i članova LAG-a održana je radionica „Izrada strateškog i poslovnog plana“. Od manifestacija koje LAG provodi za istaknuti je Bio Market – sajam ekoloških proizvoda koji se već tradicionalno održava u ljetnim mjesecima na rivi u Rapcu. Eko sajam okuplja do 50-tak ekoloških proizvođača iz raznih krajeva Hrvatske, ali i šire. Organiziranjem sajamskog izlaganja i prodaje nastoji se osigurati ono što većini malih proizvođača nedostaje, a to je prilika i prostor za distribuciju njihovih proizvoda koje zbog konkurencije, skromne proizvodnje i brojnih drugih razloga ne mogu ponuditi u velikim trgovačkim lancima. Uz Bio Market, LAG suorganizira tradicionalne manifestacije u jedinicama lokalne samouprave na LAG području kao što su smotre vina Istočne Istre, Legendfest, Krafifest, Festival samoniklog bilja, Istrian lifestyle i sl.). Prilikom održavanja lokalnih manifestacija LAG se predstavlja putem izlaganja svojih članova i informativnim punktom sa promidžbenim materijalima u svrhu prezentacije zajedničke poljoprivredne politike EU, informiranja o LAG-u, LEADER pristupu i njegovom značaju za ruralni razvoj područja. Zaposleni, volonteri i članovi LAG-a sudjelovali su na niz edukacija u cilju kontinuiranog obrazovanja, a u organizaciji Ministarstva poljoprivrede, LEADER mreže, HMRR-a, Ministarstva regionalnog razvoja i fondova Europske unije u cilju kontinuiranog obrazovanja.

8.4 Iskustvo u provedbi projekata izvan mjere LEADER

Za PG-ove, poduzetnike i obrtnike, za početnike kao i za one iskusne, te sve koji žele unaprijediti svoje znanje i vještine, LAG organizira mnogobrojne zanimljive edukacije (inovativnost, poslovni planovi, EU projekti, prodaja, komunikacija, internet marketing i oglašavanje i brojne druge). Pojedine edukacije organiziraju se u suradnji sa JLS-ovima, koristeći zajednički financijske i ljudske resurse. Edukacije koje LAG provodi za svoje članove i širu lokalnu zajednicu usmjerene su na bolju prilagodbu novonastalim tržišnim okolnostima a sve u cilju ostvarivanja željenih poslovnih rezultata. U suradnji sa Turističkim zajednicama Labina, Raše, Kršana i Svete Nedelje pokrenut je ciklus radionica na temu razvoja cikloturizma na području LAG-a, a konačan cilj je razvoj turističkog proizvoda – cikloturizma istočne Istre. U partnerstvu sa udrugom za mlade Alfa Albona iz Labina provodi se projekt „Mladi u društvenom poduzetništvu“ u cilju razvoja novih sadržaja i jačanje međusektorske suradnje kako bi se mladima pružila prilika da aktivnim sudjelovanjem pridonose ekonomskom i socijalnom osnaživanju svojih lokalnih zajednica. Za mlade

nezaposlene osobe, u suradnji sa Pučkim otvorenim učilištem Labin, provodimo i projekt prekvalifikacije i razvoja novih standarda zanimanja i kvalifikacije kako bi se dugotrajno nezaposlenim osobama pružila mogućnost doškoloovanja ili prekvalifikacije i na taj način povećale šanse za zaposlenje. Kako bi doprinijeli i skrbi o onima najstarijima, u suradnji sa udrugom Labin–Zdravi grad, provodili smo projekt Centar +65 za pomoć osobama treće životne dobi. U suradnji sa Gradom Labinom, LAG sudjeluje kao pridruženi partner na projektu CliMine (Local Action for Climate Protection), programa CENTRAL EUROPE 2014-2020 (1. Call); mjera 2.2 “To improve territorially based low-carbon energy planning strategies and policies supporting climate change mitigation”. Uloga LAG-a je povezivanje JLS-ova u sastavu LAG-a i njihova međusobna suradnja temeljena na zajedničkoj rudarskoj povijesti i nastojanjima na njezinoj revitalizaciji u gospodarsko-turistički proizvod. Stručno osoblje LAG-a sudjelovalo je i u radu radnog tijela Grada Labina (Odbor za gospodarstvo) u cilju izrade Strategije Grada Labina do 2020.g..

9 FINANCIJSKI PLAN

Financijski plan LAG-a sastoji se od financijskog plana za provedbu LRS, međuteritorijalne i transnacionalne suradnje (podmjera 19.3.), tekućih troškova i animacije (podmjera 19.4.), te drugih izvora financiranja rada LAG-a (donacije, članarine, EU fondovi i dr.).

Financijski plan za provedbu LRS iznosi **874.650,00 eura**, za međuteritorijalnu i transnacionalnu suradnju **43.732,50 eura** (5% od 19.2.), a za tekuće troškove i animaciju (25% od 19.2. + 19.3.) **229.595,63 eura**. Izvori financiranja na osnovi godišnjih članarina, donacija, nacionalnih sredstava i drugih projekata planirani su u ukupnom iznosu od **586.800,00 eura**. Slijedom navedenog ukupan Financijski plan za LAG do 2023.g. iznosi **1.734.778,13 eura**.

Tablica 32 – Prikaz Financijskog plana LAG-a

Oznake	F1	F2		F3	F4
Izvori financiranja	Alokacija za provedbu LRS (19.2.)	Alokacija za međuteritorijalnu i transnacionalnu suradnju (19.3.)		Alokacija za tekuće troškove i animaciju (19.4.)	Drugi izvori (članarine, donacije, projekti,..)
Iznos	874.650,00 EUR	43.732,50 EUR od toga:		229.595,63 EUR	586.800,00 EUR
		19.3.1.	19.3.2.		
		0,00 EUR	43.732,50 EUR		
UKUPNO F1+F2+F3+F4	1.734.778,13 EUR				
% ukupnog iznosa	50,42%	2,52%		13,23%	33,83%

Izvor: Materijal izrađen od strane LAG-a, 2017.g./2018.g.

9.1 Financiranje rada LAG-a

Financiranje rada LAG-a sastoji se od Podmjere 19.3. i 19.4., godišnjih članarina, donacija i nacionalnih projekata, te EU projekata, što čini ukupno 49,58% ukupnog financijskog plana LAG-a. U nastavku donosimo pregled izvora financiranja i financijskih alokacija (u %) za financiranje rada LAG-a po godinama za period 2016.- 2023.g.

Tablica 33 – Financiranje rada LAG-a po godinama

Izvori financiranja rada LAG-a	Alokacija po godinama u %								Ukupno alokacija u %
	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	
Podmjera 19.3.	0,00	0,00	0,00	4,32	1,12	0,00	0,00	0,00	5,44
Podmjera 19.4.	0,00	5,62	5,62	5,62	4,50	2,81	2,25	2,17	28,59
Članarine	2,81	2,81	2,81	2,81	2,81	2,81	2,81	2,81	22,48
Donacije i nacionalna sredstva	0,60	0,60	0,60	0,60	0,60	0,60	0,60	0,60	4,80
Drugi izvori (EU fondovi)	3,75	3,70	3,70	4,50	4,50	5,62	6,18	6,74	38,69
Ukupno u %	7,16	12,73	12,73	17,85	13,53	11,84	11,84	12,32	100

Izvor: Materijal izrađen od strane LAG-a, 2016./2017.g./2018.g

9.2 Financiranje provedbe LRS i broj planiranih projekata

Dostavljeni i obrađeni projektni prijedlozi ukazuju da su potrebe područja velike, međutim sukladno Prilogu II Pravilnika o provedbi pomjere 19.2., 19.3. i 19.4., najviši mogući iznos potpore za provedbu LRS putem podmjere 19.2. iznosi 874.650,00 eura. Projekti/operacije koji se neće financirati putem LRS LAG-a aplicirat će izravno na natječaje po mjerama iz PRR koje raspisuje APPRRR. Sukladno Financijskom planu za provedbu LRS broj planiranih projekata do 2020. godine je 49.

Tablica 34 - Financiranje provedbe LRS

Cilj/prioritet/mjera	Broj projekata	Alokacija po godinama u %					Ukupna alokacija za provedbu LRS (19.2) u %
		2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	
Cilj 1	43	0,00	0,00	13,72	72,02	1,71	87,45
Prioritet 1.1.	6	0,00	0,00	0,00	24	0,00	24
Mjera 1.1.1.	4	0,00	0,00	0,00	14,54	0,00	14,54
Mjera 1.1.2.	2	0,00	0,00	0,00	9,46	0,00	9,46
Prioritet 1.2.	37	0,00	0,00	13,72	48,02	1,71	63,45
Mjera 1.2.2.	37	0,00	0,00	13,72	48,02	1,71	63,45
Cilj 2	6	0,00	0,00	0,00	6,19	6,36	12,55
Prioritet 3.1.	6	0,00	0,00	0,00	6,19	6,36	12,55
Mjera 3.1.1.	6	0,00	0,00	0,00	6,19	6,36	12,55
Ukupna alokacija za provedbu LRS (19.2)	49	0,00	0,00	13,72	78,21	8,07	100,00

Izvor: Materijal izrađen od strane LAG-a, 2017.g./2018.g./2019

POPIS TABLICA

Tablica 1 - Statistički podaci jedinica lokalne samouprave LAG-a.....	2
Tablica 2 - Društvena i zdravstvena infrastruktura	4
Tablica 3 - Broj trgovačkih društava i zaposlenika po djelatnostima i JLS na području LAG-a u 2014. godini za trgovačka društva.....	6
Tablica 4 - Površina poljoprivrednog zemljišta po općinama na dan 14. prosinca 2015.g.....	7
Tablica 5 - Broj poljoprivrednih gospodarstava na dan 14. prosinca 2015.g.....	7
Tablica 6 - Školska sprema nositelja / odgovorne osobe	8
Tablica 7 - Dob nositelja / odgovorne osobe.....	8
Tablica 8 - Broj obrta po djelatnostima na području LAG-a u 2015. godini.....	9
Tablica 9 - Promet turista na području LAG-a u 2015.g.....	9
Tablica 10 - Smještajni kapaciteti po vrstama objekata u 2016.g.	10
Tablica 11 - Vrijednost indeksa razvijenosti i pokazatelja za JLS LAG-a 2010.-2014.g.	11
Tablica 12 - Registrirana nezaposlenost u prosincu 2015.g.	11
Tablica 13 - Nezaposlene osobe prema stupnju obrazovanja u prosincu 2015.g.....	11
Tablica 14 - Broj stanovnika po Popisu stanovništva iz 2001. i 2011.g.	12
Tablica 15 - Spolna i starosna struktura JLS-a u 2011.g.....	12
Tablica 16 - Stanovništvo starije od 15 godina prema stupnju obrazovanja i spolu	13
Tablica 17 - SWOT analiza za područje LAG-a	13
Tablica 18 - Prikaz problema i razvojnih potreba koji se rješavaju provedbom LRS	16
Tablica 19 - Prikaz ciljeva, prioriteta i mjera LRS	19
Tablica 20 - Povezanost problema s ciljevima, prioritetima i mjerama LRS	21
Tablica 21 – Usklađenost ciljeva LRS sa prioritetima, fokus područjima i horizontalnim ciljevima PRR	32
Tablica 22 - Usklađenost ciljeva LRS s razvojnim operacijama Strategije razvoja turizma RH do 2020. g.	32
Tablica 23 – Usklađenost ciljeva LRS sa ciljevima Strategije razvoja poduzetništva u RH..	33
Tablica 24 – Usklađenost ciljeva LRS sa ciljevima ŽRS	34
Tablica 25 - Struktura članstva LAG-a	36
Tablica 26 - Prikaz redovitih aktivnosti LAG-a.....	37
Tablica 27 - Prikaz aktivnosti za provedbu LRS.....	38
Tablica 28 - Raspodjela projekata prema PRR koji se financiraju putem LRS	39
Tablica 29 - Elementi za praćenje provedbe i vrednovanje LRS	39
Tablica 30 - Indikatori / pokazatelji za mjerenje ukupnog učinka LRS.....	40
Tablica 31 - Metodologija za praćenje provedbe LRS.....	42
Tablica 32 – Prikaz Financijskog plana LAG-a	45
Tablica 33 – Financiranje rada LAG-a po godinama	46
Tablica 34 - Financiranje provedbe LRS.....	46

POPIS SLIKA

Slika 1. SMART ciljevi LRS 2016.-2020.g.....	18
Slika 2. Prikaz povezanosti elemenata LRS	20

POPIS KRATICA

APRRR	Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu u ruralnom razvoju
CLLD	(eng. Community Led Local Development – lokalni razvoj pod vodstvom zajednice)
DZS	Državni zavod za statistiku
DZZP	Državni zavod za zaštitu prirode
EIP	Europsko inovacijsko partnerstvo
ELARD	European LEADER Association for Rural Development
EPFRR	Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj
EU	Europska unija
HGK	Hrvatska gospodarska komora
HZZ	Hrvatski zavod za zapošljavanje
JLS	Jedinica lokalne samouprave
KOP	Komisija za odabir projekta
KOPS	Komisija za odabir projekata suradnje
LEADER	(francuski izraz „Liaison Entre Actions de Développement de l'Économie Rurale“) veza među aktivnostima razvoja ruralnog gospodarstva
LAG	Lokalna akcijska grupa
LRS	Lokalna razvojna strategija
NATURA 2000	Ekološka mreža Republike Hrvatske
OPG	Obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo
PG	Poljoprivredno gospodarstvo
PRR	Program ruralnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje 2014.-2020.g.
RH	Republika Hrvatska
SRT	Strategija razvoja turizma Republike Hrvatske do 2020.g.
ŽRS	Županijska razvojna strategija

POPIS LITERATURE

1. Grad Labin, Projekt ukupnog razvoja grada Labina (2008.), dostupno na: <http://www.labin.hr/node/271>
2. Općina Raša, Prostorni plan uređenja Općine Raša (2011.), dostupno na: http://www.rasa.hr/files/2014/03/1_SLUZBENE-NOVINE-12-2011.pdf
3. Program ukupnog razvoja Općine Pićan 2015. – 2020.
4. Program ukupnog razvoja Općine Raša 2014. – 2020.
5. Program ukupnog razvoja Općine Kršan za razdoblje 2014. do 2020. g.
6. Općina Kršan/Opći podaci, dostupno na: <http://www.krsan.hr/web/o-opcini.asp?subid=14>
7. Općina Kršan/Udruga/Kultura, dostupno na: <http://www.krsan.hr/web/udruga.asp?subid=3>
8. Općina Sveta Nedelja/Opći podaci, dostupno na: <http://www.sv-nedelja.hr/hrv/default.asp?m=2>
9. Istarska županija, Županijska razvojna strategija Istarske županije 2011. – 2013., dostupno na: http://www.istra-istria.hr/uploads/media/ZRS_Istarske_zupanije_2011_-_2013_-_Materijal_za_Skupstinu_IZ.pdf

10. Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije, Vrijednost indeksa razvijenosti i pokazatelja za izračun indeksa razvijenosti na lokalnoj razini 2013., dostupno na: <https://razvoj.gov.hr/o-ministarstvu/djelokrug-1939/regionalni-razvoj/indeks-razvijenosti/vrijednosti-indeksa-razvijenosti-i-pokazatelja-za-izracun-indeksa-razvijenosti-2013/3214>
11. Istra 2015: Puna zaposlenost-trajna konkurentnost (2011.), dostupno na: http://www.istra-istria.hr/fileadmin/dokumenti/Istra_2015.pdf
12. Državni zavod za statistiku, Popis stanovništva 2011., dostupno na: <http://www.dzs.hr/>
13. Plan gospodarenja otpadom Grada Labina i Općina Kršan, Sveta Nedelja, Pićan i Raša za razdoblje od 2010. do 2015. g., dostupno na: http://www.sv-nedelja.hr/pdf/PGO_rev1.pdf
14. Županijska komora Pula (2012.), dostupno na: <http://www.hgk.hr/category/zk/pula>
15. Državni zavod za statistiku, Popis poljoprivrede 2003., dostupno na: <http://www.dzs.hr/>
16. FINA, Registar godišnjih financijskih izvještaja (2014.)
17. Statistički bilten broj 12 (2015.), dostupno na: http://www.hzz.hr/UserDocsImages/PU_bilten_2015_12.pdf
18. Državni zavod za statistiku, Turizam u primorskim gradovima i općinama u 2014., dostupno na: http://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2015/SI-1540.pdf
19. Državni zavod za statistiku, Stanovništvo staro 15 i više godina prema najvišoj završenoj školi i spolu, Popis stanovništva 2011., dostupno na: http://www.dzs.hr/Hrv/censuses/census2011/results/htm/h01_01_36/H01_01_36.html
20. Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju, Statistika 2015., Izvještaj br. 1 – Upisnik poljoprivrednika, dostupno na: <http://www.apprrr.hr/statistika-2015-1743.aspx>
Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju, Statistika 2015., Izvještaj br. 4 – Površina poljoprivrednog zemljišta po općinama razvrstana po veličini, dostupno na: <http://www.apprrr.hr/statistika-2015-1743.aspx>